

KIELIKESKUSUUTISIA

LANGUAGE CENTRE NEWS

N:o 6 / ELOKUU - AUGUST 1985

RAPORTTEJA-REPORTS

Helena Valtanen: Tekstin ymmärtämisen workshop	5
Sabine Ylönen: Kansainvälisyys ja rauhankasvatus kieltenopetuksessa	6
Christoph Parry: Peter Handke-Symposium in Bergen	7
Helkki Häivälä: Terminologia tieteenalana - Täydennyskoulutuskurssi Kouvolaassa 20.-22.5.1985	8
Riitta Korhonen & Martin Kusch: Deutsch als Fremdsprache in Nordeuropa - Bericht über die "Nordische Tagung" in Jyväskylä	11
Tuija Nikko & Helena Valtanen: Vieraiden kielten oppikirjantekijöiden kurssi	17
Martin Kusch: Philosophie und Linguistik - Unzulängliche Bemerkungen zu Fachsprachenvermittlung, Textlinguistik und Linguistenausbildung	21

KIRJAKATSANSAUS-BOOKS BRIEFLY

Fachsprachen. Eine Einführung.	26
Das Passiv und die anderen agensabgewandten Strukturen in der geschriebenen Sprache des Deutschen und Finnischen	28
Fachkommunikation - Entwicklung, Linguistische Konzepte, Betriebliche Beispiele	31

TIEDOTUKSIA-INFORMATION

The British Council Courses	33
Korkeakoulujen kielikeskus tiedottaa	34
AFinLA tiedottaa	35
Att förstå varandra i Mittnorden	36
GALA Conference on F.L.L. and Inter-personal Tolerance and Understanding	38
Text - Interpretation - Argumentation	39
20th Annual Convention TESOL	40
Sixth International Conference of Nordic and General Linguistics	41
ISAGA 17th Annual International Conference	41
XIth International Conference on Computational Linguistics	42
Conference of Departments of English in Finland	43
Goethe-Institut Informationsseminare Berlin	44
Internationale Hochschulferienkurse	45

ENGLISH SUMMARY 47

SVENSK RESUMÉ 48

Korkeakoulujen kielikeskus
Jyväskylän yliopisto
40100 JYVÄSKYLÄ 10

Language Centre for Finnish Universities
University of Jyväskylä
SF-40100 JYVÄSKYLÄ 10
Finland
ISSN 0358-2027

KORKEAKOULUJEN KIELIKESKUS
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Vastaava toimittaja / Managing editor: Liisa Korpimies
Toimituskunta / Editorial staff: Maarit Heikinheimo-Schröder
Sinikka Koponen
Sirkka Laihia-Kankainen
Eva May
Tuija Nikko
Eila Pakkanen
Hartmut Schröder
Helena Valtanen

Puh. / Tel. 941-292 880 Korpimies
292 881 Puoliväli, Salo
292 882 Laihia-Kankainen
292 883 Nikko
292 884 May, Valtanen
292 885 Schröder
292 886 Koponen, Häivälä
292 887 Pakkanen
292 889 Laitinen
292 877 Heikinheimo-Schröder
292 878 Sikanen
292 879 Helin
291 419 Ylönen

Editorial

UUDEN LUKUVUODEN ALKAESSA

Uusi syksy merkitsee taas kerran työn aloittamista uudistunein voimin, mieli virkeänä ja täynnä toiveita ja suunnitelmia.

Kaikkien kielikeskuksissa työskentelevien yhteinen toive on varmasti - taas kerran - kipeästi tarvittavien vakinaisten virkojen saaminen kielikeskuksiin. Kolmestatoista kielikeskuksesta vain kahdella on vakinainen johtaja! Vain 20% kielikeskuksien opettajista on vakinaisia! Tätä kirjoittaessa ei vielä tiedetä tulevan budjetin salaisuuksia. On kuitenkin vähintään kohtuullista toivoa, että siinä tullaan muistamaan maamme akateemisen nuorison peruskielitaidon opetuksesta vastaavia kielikeskuksia.

Kielikeskuksien opettajat ovat tapansa mukaan olleet aktiivisia jo elokuussa. Leuvenissa, Belgiassa, on käyty osallistumassa LSP-konferenssiin. Ruotsin opettajat ovat täydennyskouluttaneet itseään Tollaressa, Tukholman lähellä. Saksan opettajat ovat harjoitelleet video-ohjelmien tekemistä Lübeckissä. Englannin opettajat ovat puolestaan perehtyneet videon ja simuloinnin käyttöön kielienopetuksessa Tampereella. Ranskan opettajat kerääntyvät syyskuun alussa keskustelemaan ranskan kielen tarpeesta elinkeinoelämässä.

Toivottavasti opettajien aktiivisuus tänäkin vuonna riittää myös Kielikeskus-uutisiin kirjoittamiseen. Yhteisistä asioista tiedottava lehti on tärkeä meille kaikille - siis pidä juuri SINÄ puolestasi meitä kaikkia ajan ja tapahtumien tasalla! Yritämme tänä lukuvuonna saada Kielikeskus-uutiset kuukausittain aikaisemmin jakeluun. Kirjoitusten deadline on jokaisen kuukauden 1. päivä. Siis esimerkiksi lokakuun lehteen tarkoitettujen kirjoitusten deadline on 1.10.

Koska monet opettajat ovat toivoneet saavansa Kielikeskus-uutiset omalla nimellä, uudistamme jakelujärjestelmää. Tämän numeron jälkeen Kielikeskus-uutiset lähetetään opettajille Kielikeskusten Kuka Kukin On -kirjan tietojen perusteella. Jokaiselta kielikeskukselta on pyydetty ajan tasalla olevat tiedot. Halutessasi voit tarkistaa onko asia kunnossa omalta kohdaltasi joko omissa kielikeskuksessasi tai soittamalla meille (941-292 881).

Reipasta ja iloista syksyn alkua!

Liisa Korpimies

RAPORTTEJA - REPORTS

Helena Valtanen
Korkeakoulujen kielikeskus

TEKSTIN YMMÄRTÄMISEN WORKSHOP

Jyväskylässä järjestettiin 15.-16.5.1985 tekstin ymmärtämisen workshop, johon osallistui parikymmentä opettajaa eri kielikeskuksista. Workshopin ohjelma koostui rinnakkaisista alustuksista ja keskusteluista ryhmissä niiden pohjalta; samoista aiheista alustettiin molempina päivinä, jotta osanottajilla olisi mahdollisuus osallistua kaikkiin heitä kiinnostaviin ryhmiin. Seuraavassa käsitellään lyhyesti eri alustuksissa ja keskusteluissa esille tulleita asioita.

Marga Margelin Joensuun yliopiston kielikeskuksesta alusti tekstinymmärtämistunnin vetämisestä ja käsitteli esityksessään lukemisprosessia, lukustrategioita sekä kappaleanalyysin käyttöä tekstin informaatioisisällön selvittämisessä. Seuranneessa keskustelussa puhuttiin useista tekstin ymmärtämisen opetukseen liittyvistä yleisistä ongelmista kuten ryhmäkoon vaikutuksesta työskentelymuotojen valintaan, testauksen vaikutuksesta opetukseen, palautteen antamisesta opiskelijoille ja kotitehtävistä. Esimerkiksi opetusryhmän koon todettiin vaihtelevan melkoisesti eri kielikeskuksissa sen mukaan kuinka paljon opetusta oli eriytetty koulutusohjelmittain. Sekä ryhmäkoko että lopputestaus vaikuttivat jossain määrin harjoitusmuotojen valintaan. Opetuksen tavoitteet olivat kuitenkin yhtäläiset - tavoitteena on tekstin asiasisällön ymmärtäminen ja eräs tärkeä keino tavoitteen toteuttamisessa on tehokkaiden lukustrategioiden opettaminen.

Tarkemmin lukustrategioita käsitteli alustuksessaan esimerkkien avulla *Arna Mauranen* Helsingin yliopiston kielikeskuksesta. Hänen mielestään lukutekniikkaa pitää opettaa tekstien käsittelyn rinnalla eikä erillisenä lukutekniikan opetusena kuten muutamissa nykyisissä materiaaleissa tehdään. Erilaiset tekstityypit vaativat eri lähestymistavan eikä niihin voi mekaanisesti soveltaa samoja strategioita. Alustuksessaan Mauranen korosti lukemista edeltävien tehtävien (prereading activities) tärkeyttä sekä ennakkoinnin merkitystä lukemisessa - lukeminen on hypoteesien tekemistä tekstin sisällöstä, niiden verifiointia, korjaamista tai hylkäämistä. Hän tähdensi myös koherenssin (sisäisen yhtenäisyyden) ja koheesion (muodollisen yhtenäisyyden) periaatteiden selvittämistä opiskelijoille. Lukutekniikan opetuksen avuksi voitaisiin opettajan oppaisiin liittää harjoituksia sisältäviä kalvoja.

Piirjo Newonen Turun yliopiston kielikeskuksesta käsitteli alustuksessaan matemaattisten alojen tekstin ymmärtämisen opetusta: opiskelijoiden motivointia, sopivia materiaalilähteitä ja harjoitusmuotoja sekä tehtävätyypejä. Matemaattisten

alojen opiskelijoiden motivointi kielten opiskeluun on usein ongelmallista. Motivaatiota voitaisiin parantaa järjestämällä kullekin koulutusohjelmalle oma kurssi, jolla käsiteltäisiin oman alan tekstejä. Tekstinymmärtämisen kurssit pitäisi sitoa läheisemmin aineopintoihin, jotta ne mielletäisiin tärkeäksi osaksi opintoja. Materiaalin tarve on näillä aloilla erittäin suuri ja siksi sopivien tekstien löytämiseksi olisi viisasta kääntyä aineen opettajien puoleen. Lähteiksi soveltuvat parhaiten eri alojen yleistajuiset kirjat ja aikakauslehdet. Koska matemaattisten alojen opiskelijat joutuvat lukemaan paljon informaatioltaan tiivistä, vähän redundanssia sisältävää tekstiä, intensiivistä lukemista on harjoitettava enemmän kuin esim. humanisteilla; ekstensiivistä lukemista ja lukustrategioita ei silti pidä unohtaa. Harjoitustyypeistä ongelmakeskeiset tehtävät on otettu innostuneimmin vastaan. Keskustelussa painotettiin sitä, että opettajien tulisi valita kursseille asianmukaisia alan tekstejä mutta muistaa samalla, ettei heiltä suinkaan vaadita kyseisen alan täydellistä hallintaa; tässä asiassa yhteistyö kyseisen aineen opettajien ja kielikeskusopettajien välillä on hedelmällistä ja sitä olisi kehitettävä edelleen.

Eva May Korkeakoulujen kielikeskuksesta alusti taulukoiden, kaavioiden ja muun graafisen materiaalin käytöstä tekstin ymmärtämisen opetuksessa. Hän painotti mm. sitä, että tällaisen materiaalin käyttö ei saa olla itsetarkoitus eikä tähdätä graafisen informaation laatimisperiaatteiden opettamiseen, vaan sen on aina liityttävä tekstiin tai teemaan sen oleellisena osana. Jos tekstin yhteydessä esitetään graafista informaatiota sitä on myös hyödynnettävä - muuten sen voi yhtä hyvin jättää pois. Alustuksensa yhteydessä May esitteli erilaisin esimerkein taulukoiden hyväksikäyttöä opetuksessa. Taulukoissa, kaavioissa yms. annettua tietoa voidaan käyttää esim. täydentämään tekstissä olevia aukkoja tai niiden pohjalta voidaan tehdä yhteenveto tai tiivistelmä tutkimuksen tuloksista. Opiskelijaa voidaan pyytää täyttämään taulukon tiedot omien ennakkotietojensa pohjalta ja sen jälkeen tarkistamaan asia tekstistä, tai täydentämään graafisesta esityksestä puuttuvat tiedot/osat tekstin avulla.

Mirja Attila Helsingin yliopiston kielikeskuksesta demonstroi sanaston opettamista suggestopedisin keinoin käyttäen esimerkkiaineistona lakitieteellistä erikoissanastoa. Demonstraation jälkeen keskusteltiin erilaisten intensiiviopetukseen kuuluvien menetelmien soveltuvuudesta kielikeskusopetukseen ja todettiin, että niitä voidaan käyttää tuomaan vaihtelua tuntityöskentelyyn eräänlaisina 'välipaloina'. Varsinaisen intensiiviopetuksen käyttöä kielikeskuksissa kuitenkin vaikeuttavat tuntijärjestelyt: esim. tekstin ymmärtämisen opetusta annetaan yleensä kaksi tuntia viikossa lukukauden ajan. Ryhmässä keskusteltiin myös sanaston opettamisesta yleensä ja siitä, kuinka kattavat sanastot ovat tarpeellisia ja miten sanaston oppimista voitaisiin kontrolloida.

Kertausstrategioista, lähinnä tuntikokeista, alusti *Maire Reinikainen* Helsingin yliopiston kielikeskuksesta. Hän esitti erilaisia esimerkkejä pääasiassa sanaston ja affiksien kertaamisesta tuntikokeiden avulla. Sanojen merkityksen kysymisen lisäksi niitä voidaan kerrata erilaisilla aukkoitehtävillä, esimerkiksi monivalinta-clozen avulla tai pyytämällä vastaajia sijoittamaan annetut sanat tekstin aukkoihin. Enemmän ennakoivalteluja vaatii sanojen kuulusteleminen siten, että opiskelijat kuulevat tekstin nauhalta ja täyttävät sen perusteella oman tekstinsä aukot (partial dictation). Affikseja ja sanojen johtamista voidaan kerrata pyytämällä opiskelijoita selittämään etu- ja jälkilitteiden merkitystä annetuissa sanoissa tai muodostamaan niiden avulla uusia sanoja. Opiskelijoiden aktiivisuutta voidaan lisätä pyytämällä heitä pareittain kyselemään tekstin sanoja toisiltaan tai tekemään yhdessä kappaleen keskeinen sanasto muistista. Tuntikokeissa on myös annettu suomennettavaksi yksittäisiä lauseita, joissa esiintyy hankalia rakenteita. Läheskään kaikki tekstinymmärtämisen opettajat eivät käytä tuntikokeita, mutta niiden arveltiin voivan lisätä opiskelijoiden motivaatiota palata vanhaan tekstiin kotona sekä antavan heille palautetta oppimastaan. Tuntikokeiden laatiminen kuitenkin lisää opettajan työtä, joten niiden pitäisi sisältyä oppimateriaaleihin.

Leena Koskinen Helsingin yliopiston kielikeskuksesta käsittelee alustuksessaan kieliopin opettamista. Lähtökohtana hänellä oli Korkeakoulujen kielikeskuksen materiaaleihin liittyvät kielioppiosat, joissa jokaiseen tekstiin liittyen esitetään uusi rakenne ja harjoituksissa käytetään hyväksi tekstin sanastoa. Keskustelussa ilmeni, että kieliopin opetuksen määrä ja tapa vaihtelivat melkoisesti eri kielikeskuksissa: jotkut opettajat käsitelivät vain teksteissä esiintyviä rakenteita, muutamat taas pitivät erillisiä kielioppitunteja. Kaikki olivat kuitenkin yhtä mieltä rakenteiden opetuksen tarpeellisuudesta ja keskeisimpinä asioina pidettiin passiivia ja lauseenvastineita. Muina tärkeinä asioina pidettiin esim. substituutiota (do; one/ones, that/those; it), with-rakenteita sekä little ja few -sanoja. Opiskelijoiden motivoinnin todettiin usein olevan ongelmallista, varsinkin niiden kohdalla, jotka näyttivät eniten tarvitsevan kieliopin kertausta. Uudenlaista tekstilähtöistä kielioppia kaivattiin opetukseen: sen pitäisi sanastonsa puolesta sopia kaikkien ryhmien opetukseen ja esittää asiat systemaattisessa järjestyksessä. Yleisesti toivottiinkin, että olisi mahdollista perustaa työryhmä laatimaan tekstinymmärtämiseen soveltuvaa kielioppia. Tämä edellyttäisi myös tutkimukseen perustuvaa tietoa siitä, mitkä rakenteet tuottavat eniten ymmärtämisaikavaikeuksia ja teoreettista tietoa eri kielioppimallien soveltuvuudesta tekstilähtöiseen opetukseen.

Tekstin globaalista ymmärtämisestä alusti *Andres Perendi* Jyväskylän yliopiston kielikeskuksesta käyttäen esimerkkimateriaalina laatimaansa OKL:n englannin materiaalia. Globaali ymmärtäminen tarkoittaa laajojen tekstikokonaisuuksien

keskeisen asiasisällön omaksumista, mikä on tärkeä taito esimerkiksi tenttikirjallisuutta luettaessa. Ryhmässä keskusteltiin ongelmista, jotka liittyvät laajojen tekstien käsittelyyn oppitunnin puitteissa sekä niistä lukustrategioista, joiden hallintaa ekstensiivinen lukeminen edellyttää. Opiskelijat on myös saatava asennoitumaan tekstiin siten, että he eivät takerru tuntemattomiin sanoihin vaan käyttävät kontekstia lukiessaan.

Workshopin lopuksi kokoonnuttiin yhdessä pohtimaan mahdollisuutta tekstinympäristämisen opetukseen liittyvien menetelmien ja harjoitustyypien kokoamiseksi yksiin kansiin. Tällainen "ideakirja" voisi antaa opettajille uusia ajatuksia opetuksen monipuolistamiseen ja tehostamiseen sekä materiaalien laatijoille malleja erilaisista harjoitustyypeistä. Osaanottajia pyydettiin lähettämään esimerkkejä käyttämisään ja hyviksi havaitsemistaan harjoituksista Korkeakoulujen kielikeskukseen, jossa ne kootaan yhteen. Muidenkin asiasta kiinnostuneiden opettajien lähettämät mallit ja ideat ovat tervetulleita.

Sabine Ylönen
Korkeakoulujen kielikeskus

KANSAINVÄLISYYS JA RAUHANKASVATUS KIELTENOPETUKSESSA

Tuntuu itsestään selvältä, että kansainvälisyys liittyy kieltenopetukseen. Miksi muuten opiskelisin vierasta kieltä, jos minua eivät kiinnostaisi erilaiset kansat, niiden elämä ja kulttuuri. Kansainvälisyys on luonnollisesti myös tärkeää rauhan säilymisen kannalta.

Miksi sitten pitäisi puhua näistä asioista erikseen kieltenopetuksessa? Muutenkin tuntimäärä kielikursseilla on rajoitettu ja esimerkiksi kielikeskusten tehtävä on opettaa erityisalojen kieliä. Kaikkihan me luonnollisesti olemme rauhan säilymisen puolella ja Suomihan on kansainvälisesti arvostettu aktiivisen rauhanpolitiikkansa vuoksi.

Millaista siis pitäisi olla sellaisen kieltenopetuksen, joka tähtää rauhankasvatukseen ja kansainvälisyyteen?

Näistä - ja paljon muistakin - asioista keskusteltiin marraskuussa 1984 Jyväskylässä ja tammi- ja toukokuussa 1985 Tampereella kansainvälisyys- ja rauhankasvatuseminaareissa. Ruotsin-, englannin-, ranskan-, saksan-, venäjän- ja italiankielen opettajilla oli aiheesta paljon mielenkiintoisia ajatuksia. Jopa niin paljon, että tuntui vaikealta saada jotain konkreettista opetusmateriaalipakettia aikaiseksi.

Viimeisimpään seminaariin opettajat olivat tuoneet mukanaan erittäin hyvää opetusmateriaalia, jota useat olivat kokeilleet omassa opetuksessaan. Näistä aineistoista onkin suunniteltu koottavaksi kansainvälisyyteen ja rauhankasvatukseen liittyvä opetuksen opas, jonka tarkoituksena on antaa yleisiä ideoita opetukseen. Suunniteltu "ideakirja" tulisi julkaistavaksi Korkeakoulujen kielikeskuksen materiaaleissa tämän vuoden loppuun mennessä. Kirjasta voi myöhemmin tilata Korkeakoulujen kielikeskuksesta. Siis, lähettäkää meille teemaan liittyviä, kirjaseen sopivia ideoita ja materiaalia - olisi tärkeätä saada kaikki ideat kerätyksi yksiin kansiin.

Tottakai työ jatkuu aineiston julkaisun jälkeenkin. Seuraava rauhankasvatuksen ja kansainvälisyyden seminaari on suunniteltu pidettäväksi ensi vuoden alussa. Tähän tilaisuuteen haluamme kutsua myös ulkomaisia vieraita. Tarkemmat tiedot seminaarista saa Kielikeskuksutisten loppuvuoden numerosta.

Christoph Parry
Universität Jyväskylä

PETER HANDKE-SYMPOSIUM IN BERGEN

Am 14. und 15. Mai d.J. fand in Bergen (Norwegen) unter der gemeinsamen Leitung von Professor Beatrice Sandberg (Bergen) und Professor Ivar Sagmo (Oslo) ein Symposium über das Werk Peter Handkes statt. Die Veranstaltung wurde von den österreichischen Botschaften in Oslo und Helsinki unterstützt.

Im kleinen Kreis von etwa zwanzig Teilnehmern aus Norwegen, Finnland und Österreich wurden in ungezwungener und produktiver Atmosphäre zentrale Aspekte der mit Handkes Werk verbundenen Problematik diskutiert.

Handke, dessen literarische Anfänge auf die Zeit der Studentenrevolte in den sechziger Jahren zurückgehen, entzieht sich nach wie vor jeder klaren Einordnung. Gemessen an der Politisierungstendenz vieler Werke seiner Altersgenossen läßt Handke auf den ersten Blick gesellschaftliches Engagement vermissen. Seine Reflexion über die Sprache und ihren Mißbrauch sowie über das Verhältnis des Fiktiven zum Wirklichen in der Literatur lassen jedoch auf ein durchaus kritisches und politisch keinesfalls nur affirmatives Bewußtsein schließen. Mit einer Übersicht über die Entwicklung von Handkes Sprachreflexion vom Frühwerk "Kaspar" bis zum "Wunschlosen Unglück" leitete auch der erste Referent, Dr. Heinz Hartwig (Graz) das Symposium ein.

Professor Bernd Neumann (Trondheim) machte mit seinem Referat zum Thema: "Der Bildungsroman als Lese- und Erlebnissubstrat bei Peter Handke" auf die bedeutende Rolle des literarischen Erbes in Handkes Werk aufmerksam. Professor Neumann führte anhand der Bücher "Falsche Bewegung" und "Der kurze Brief zum langen Abschied" aus, wie Handke nicht nur Klassiker in seinen Büchern nennt, sondern seine eigenen Texte auch inhaltlich, strukturell und in der Intention auf die Vorlagen bezieht.

Die starke Beeinflussung Handkes durch den Film wurde von Professor Sandberg in ihrem Beitrag über die Struktur der "Linkshändigen Frau" behandelt.

Die jüngste Produktion Handkes war Gegenstand des Beitrags von Professor Sverre Dahl (Oslo).

Den Höhepunkt der Veranstaltung bildete die Aufführung des Werkes "Wunschloses Unglück" in der einzigen von Handke selbst zugelassenen Inszenierung von Dr. Hartwig. Die Realisierung des Textes durch zwei Sprecher führte die Schwierigkeiten und Möglichkeiten, die Handkes Werk bietet, besonders lebhaft vor Augen. Der scheinbare Widerspruch zwischen dem intimen Charakter des Textes, der das Leben und den Freitod von Handkes Mutter behandelt, und der sehr öffentlichen Form der Darbietung machte einen wesentlichen Teil der Spannung aus und lenkte die Diskussion am folgenden Vormittag auf das für Handke entscheidende Verhältnis zwischen Privatem und Öffentlichem. Dr. Hartwig wies mehrfach auf den exemplarischen Charakter der Schilderung des ländlichen Kleinbürgertums in den dreißiger Jahren mit seiner Empfänglichkeit für die quasireligiöse Erscheinung des Faschismus hin. Der allgemeine Erkenntniswert des Werkes wurde in der Aufführung selbst durch den Verzicht auf jede "Dramatisierung" des Textes unterstrichen.

Das Symposium war insgesamt sehr aufschlußreich und anregend, was nicht zuletzt auch der guten Organisation zu verdanken ist.

Heikki Häivälä
Korkeakoulujen kielikeskus

TERMINOLOGIA TIETEENALANA
TÄYDENNYSKOULUTUSKURSSI KOUVOLASSA 20.-22.5.1985

Helsingin yliopiston alaisen Kouvolan kielten täydennyskoulutustoimikunnan järjestämä kurssi kokosi Kouvolan kääntäjänkoulutuslaitokselle yli 30 osallistujaa: ammattikielten opettajia ja opiskelijoita, kääntäjiä ja sanastojen laatijoita. Kurssin vetäjinä toimivat prof. Heribert Picht ja Jennifer Draskau Kööpenhaminan kauppakorkeakoulusta, jonka LSP Centre ja sen terminologiaan erikoistunut

osasto on alallaan Skandinavian merkittävin ja eräs tunnetuimmista koko maailmassa. Heribert Picht on pohjoismaisen terminologikoulutuksen alullepanija ja hän on ollut mukana perustamassa Tanskan DANTERMia, nyttemmin hän on rakentamassa pohjoismaista termipankkiyhdistystä (NORDTERM AG 2).

Kurssin tiivis ja jämäkkä ohjelma koostui em. opettajien luennoista ja niihin liittyvistä käytännöllisemmistä pienryhmäistunnoista. Maanantaipäivän kaksi ensimmäistä luentoa perehdyttivät aiheeseen: Jennifer Draskau esitteli LGP:n (Language for General Purposes) ja LSP:n (Language for Special Purposes) eroja ja terminologiaa, Heribert Picht puolestaan loi katsauksen terminologian teorian, tutkimuksen ja käytännön kehitykseen ja nykytilaan. Uusimmiksi suuntauksiksi hän mainitsi semantiikan ja tietotekniikan entistä suuremman panoksen terminologiatyössä.

Iltapäivän luennolla Picht puhui terminologiatieteen keskeisistä yksiköistä: käsitteestä, käsitepiirteistä, intensiosta ja ektensiosta, käsitteiden yhdistelmästä, määritelmästä (= käsitteen verbaali kuvaus) ja eri määritelmätyypeistä (intensionaalinen, ekstensionaalinen, kontekstuaalinen). Picht kiinnitti erityistä huomiota eri termistöissä esiintyviin heikkoihin määritelmiin, joita ovat epätäydellinen, liian rajaava tai laaja sekä kehämääritelmä.

Luentoa seurasi käynti paikallisessa termipankissa, jota esiteltäessä otettiin yhteys Helsingin yliopiston Sanastokeskuksen termipankin tiedostoon. Maanantaipäivän päättivät pienryhmäkeskustelut, joissa pohdittiin erilaisten sanakirjamääritelmien ansioita ja puutteita määritelmien käyttökelpoisuuden kannalta. Seuranneessa yhteenvedossa tuli ilmi erityisalan asiantuntemuksen tarve hakusanojen määrittelyssä.

Tiistaiamuna Picht jatkoi esitystään käsitteistä ja niiden järjestämisestä rinnakkaisiksi ja hierarkisiksi sarjoiksi. Käsitteitä voidaan ryhmitellä loogisten ("genus-species system") tai ontologisten ("whole-and-part system") suhteiden perusteella. Näin syntyneet käsitetaulukot ja niissä esiintyvät käsitteiden väliset suhteet voidaan esittää pyramidinkaltaisena puumuodostelmana ("family tree"). Picht piti alakohdittaisen käsiterakenteen tuntemusta ja sen systemaattista esittämistä olennaisina edellytyksinä hyvälle terminologiatyölle. Luennon päätteeksi kysyttiin Pichtiltä terminologiatyön yleisestä luonteesta; tulisiko sen olla puhtaasti kuvailevaa vai preskriptiivistä, ohjeellista. Pichtin mielestä deskriptiivisyys on tavoiteltavaa, mutta käytännössä suunnat kulkevat kiinni toisissaan, preskriptiivisyyttä ei voida koskaan täysin välttää. Varsinkin termipankkityössä "päättäntävalta" tulee olla alalle koulutetulla specialistilla, jonka on myös kuultava muita asiantuntijoita.

Seuraavaksi Picht käsittelee standardointia, sen organisaatiota ja periaatteita. Standardityyppejä hän esitti kolme: "Sachnormen", "Sprachnormen", "Grundsatznormen". Näistä ensimmäinen viittaa tarkoitteisiin, toinen tarkoittaa

terminologiaa standardeja ja kolmas liittyy periaatteisiin ja menetelmiin. Standardointielimet jakaantuvat kansainvälisiin (ISO ja IEC), ja kansallisiin (esim. BS, DIN, AFNOR) ja muihin (esim. Siemens, Ruotsin TNC).

Lounastaun jälkeen Jennifer Draskau puhui 'termistä', terminologiatieteen keskeisestä käsitteestä. Sen määrittelyn ohella hän käsittelee eräitä synonymian ongelmia, kuten ekvivalenssia, kvasi- ja pseudosynonymiaa. Termien vastaavuutta kuvattaessa ovat määritelmät korvaamattomia. Ihanteellinen termi on Jennifer Draskaun mukaan perusteltu, looginen ja muutokseen sopeutuva. Tiistai-iltapäivän pienryhmäistunnoissa harjoiteltiin tekniikan alaan kuuluvan käsitekentän rakentamista puun avulla. Ilmeni, että puuttuvat tiedot alalta voivat johtaa käsitekentän vääristymiseen. Tämän jälkeen oli vuorossa Kouvolassa tehtävän terminologia-työn esittely ja pitkän päivän päätti jälleen pienryhmäharjoitus, jonka tarkoituksena oli laatia suomen- ja ruotsinkielistä versiota luonnosesitykselle "Vocabulary of Terminology" (ISO/TC 37 WG 5).

Kurssin kolmas päivä käynnistyi Jennifer Draskaun luennoilla terminografiasta ja LGP- ja LSP-sanakirjojen laatimisen eroista. Erityisalan sanasto pyritään nykyisin rakentamaan niin, että sen sisältö esitetään alan käsitteiden ja erikoispiirteiden mukaan entisen aakkosellisen sisällön sijasta. Sanastoon tulee myös aakkosellinen hakemisto loppuun. Tällainen systemaattisesti järjestetty sanakirja palvelee paremmin kääntäjää ja myös tavallista käyttäjää. Hakusana ei ole enää "tyhjiössä", vaan asianmukaisessa kontekstissaan. Havainnollistaminen kuvilla yms. on tarpeen, mutta määritelmät on silti pidettävä mukana.

Picht puhui seuraavaksi tietokoneavusteisesta terminologiasta ja termipankeista. 1970-luvulla termipankit olivat suuria, nyttemmin suuntaus on kohti pienempiä yksiköitä, jotka yhdistyvät laajaksi verkostoksi. Tämä edellyttää yhtenäisiä luokitteluperusteita. Pyritään siihen, että tiedostoja voidaan vaihtaa eri pankkien välillä joustavasti. Termipankkien käyttömahdollisuuksista puhuessaan Picht otti esimerkiksi DANTERMin, Tanskan termipankin. Tavoitteena on tiedostojen virheettömyys, kattavuus ja ajanmukaisuus.

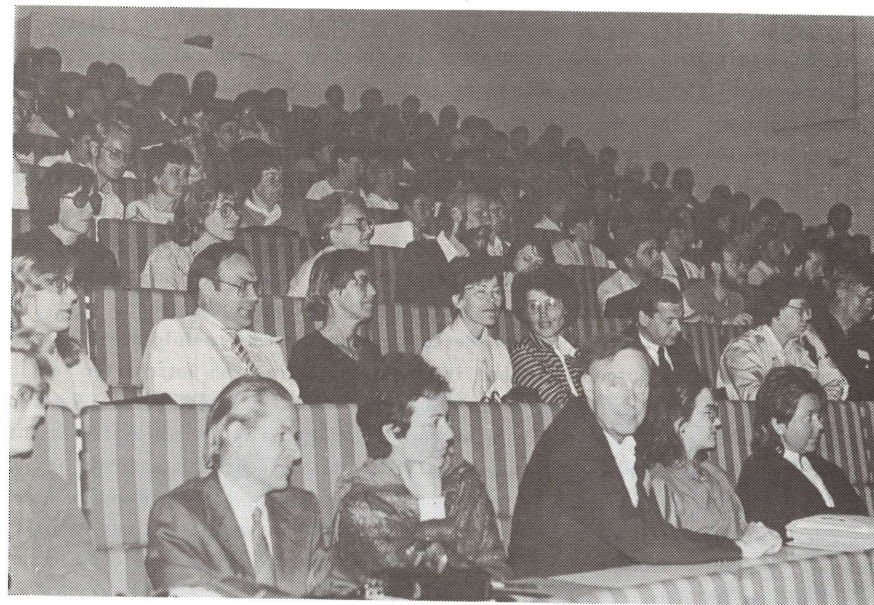
Päätösluennon aiheena oli terminologiatyön käytäntö - mallit ja menetelmät. Picht esitteli terminologiatyön 9-vaiheisen etenemismallin ja kiinnitti erityistä huomiota terminologiseen analyysiin. Terminologin koulutuksesta puhuessaan Picht katsoi perustana olevan lingvistisen ja terminologisen teorian ja käytännön hallinnan. Yhteistyötä erityisalojen asiantuntijoiden kanssa tulee tehdä jatkuvasti. Picht korosti myös tietokoneiden kasvavaa panosta, mutta hän totesi myös että älyllisen työn tekevät viime kädessä ihmisäivot. Viimeisissä pienryhmäistunnoissa analysoitiin ja arvioitiin terminologiastandardin luonnosesitystä (ISO/TC 37 SC2) sekä suunniteltiin tai lyhyesti kuvailtiin jokin terminologiaprojekti.

Kurssi oli mielenkiintoinen ja monipuolinen. Terminologiaa tieteenä hahmotettiin eri puolilta ja kävi selväksi että koulutuksen tarve alalla on edelleen suuri. Pichtin ja Draskaun kurssilla pitämät luennot tullaan myöhemmin julkaisemaan.

Riitta Korhonen & Martin Kusch
Universität Jyväskylä

DEUTSCH ALS FREMDSPRACHE IN NORDEUROPA

- Bericht über die "Nordische Tagung" in Jyväskylä -

Deutsch als Fremdsprache (DaF) hat sich im letzten Jahrzehnt in der Bundesrepublik Deutschland als eigenständige Wissenschaftsdisziplin und als Lehrfach herausgebildet. Die Grundidee faßt der Bielefelder Didaktiker und Mitbegründer der Disziplin, Rolf Ehnert, folgendermaßen zusammen: "Deutsch als Fremdsprache ist ein multidisziplinäres und eindeutig handlungsbezogenes, auf die Bedürfnisse der Praxis ausgerichtetes Fach." (zitiert nach Schröder/Sörensen 1985). Dies bedeutet, daß die Grenzen der bisherigen Hochschulgermanistik überschritten werden, in der Didaktik ein Umdenken erfolgt und die bisherige übertriebene Grammatikorientiertheit aufgegeben wird. - Während DaF in der Bundesrepublik bereits institutionalisiert ist, ist für die skandinavischen Ländern zu konstatieren, daß der Paradigmenwechsel von herkömmlichen zu neuen Modellen im Fremdsprachenunterricht noch aussteht. Dem Ziel, diesen Prozeß des Umdenkens in Gang zu setzen bzw. zu beschleunigen, diene die vom Zentralen Spracheninstitut der finnischen Hochschulen in Zusammenarbeit mit der Fortbildungsabteilung der Universität Uppsala und dem

Finnischen Deutschlehrerverband veranstaltete "Nordische Tagung" "Deutsch als Fremdsprache in Nordeuropa", die vom 2.-5.6.1985 in Jyväskylä stattfand, und die mit 260 angemeldeten Teilnehmern überaus gute Resonanz fand.

In den Eröffnungsansprachen der Leiterin des Zentralen Spracheninstituts der finnischen Hochschulen, Dr. Liisa Korpimies, des Rektors der Universität, Professor Martti Takala, des Gouverneurs von Mittelfinnland, Dr. Kalevi Kivistö, des Vorstandsmitglieds des DAAD, Professor Siegfried Grosse und des Botschafters der Bundesrepublik in Finnland, Dr. Klaus Terfloth, wurden bereits die Schwierigkeiten deutlich, mit denen der Deutschunterricht in Skandinavien zu kämpfen hat: Die traditionelle Stellung als erste Fremdsprache mußte endgültig an das Englische abgetreten werden, das Deutsche kämpft nun um seine Position als zweite Fremdsprache. Der gewissen Krise des Deutschunterrichts, die sich in abfallenden Schülerzahlen dokumentiert, steht andererseits - und hier liegt das Paradoxe der Situation - ein ständig wachsender Bedarf an guten Deutschkenntnissen im Bereich von Handel und Wirtschaft, Kultur, Wissenschaft und Sport gegenüber.

Diese sachliche und nüchterne Bestandsaufnahme wurde am folgenden Tag - im Anschluß an einen ausgefeilten und informativen Vortrag von Botschafter Terfloth zum Thema "Die Bundesrepublik Deutschland in der Welt" - bestätigt, als Referenten aus Dänemark, Finnland, Island, Norwegen und Schweden eine genaue Bestandsaufnahme der Lage, Entwicklungstendenzen und Möglichkeiten des Deutschunterrichts in ihren Ländern gaben. Einhelliger Tenor der Kurzreferate war eine Klage über die Abnahme von guten oder doch wenigstens ausreichenden Deutschkenntnissen, über Mängel in der Lehrerausbildung und über fehlende Kompetenzen auf dem Gebiete der Fachsprachenlinguistik. Die Forderung, die aus allen diesen kritischen Betrachtungen zu entnehmen war, lautete: Der Deutschunterricht in Skandinavien muß sich bemühen an Attraktivität zu gewinnen, Methoden und Einstellungen müssen überdacht und neue Ansätze in enger Zusammenarbeit mit Kollegen aus anderen Ländern rezipiert werden.

Was sich der skandinavische Deutschunterricht von einer solchen Rezeption versprechen darf, machte der brillante Plenarvortrag von Rolf Ehnert (Bielefeld) zum Thema "Didaktik und Methodik des Deutschen als Fremdsprache" deutlich. Ehnert hob vor allem den interdisziplinären Charakter des Faches DaF hervor: Linguistik, Literaturwissenschaft, Psychologie, Sozial- und Kulturwissenschaften müssen eng verzahnt sein, um dasjenige sprachliche und kulturelle Wissen zu vermitteln, welches soziales Handeln in der Fremdsprache ermöglicht. Das Umdenken, das sich in einer solchen Perspektivenerweiterung ankündigt, zeigt sich nicht nur darin, daß sprachliche soziale Handlungsfähigkeit höher bewertet wird als die grammatische Richtigkeit von Äußerungen, sondern ebenso in der Forderung nach beständiger Weiterbildung des Lehrenden sowie in dem Postulat einer Vielfalt gleichberechtigter Methoden. DaF-Spezialisten geben dem Lehrer keine fertigen Rezepte an die

Hand, sondern bieten eher einen Katalog von Ideen an, aus dem der Lehrer auswählen kann, um der Spezifität seiner Lehrsituation möglichst gerecht zu werden. Ehnert hob vor allem die Bedeutung hervor, die Fachsprachen und paralinguistischem Bereich zukommen: Fachsprachen sind ebenso Teil der Sprache wie Gestik, Mimik, Körpersprache und kulturelle Normen etwa hinsichtlich der sozial erträglichen Redepausen. Um dieses Wissen zu vermitteln, sollte DaF von allen verfügbaren Medien (Sprachlabor, Video, Computer) Gebrauch machen, ohne jedoch die gerade abgeflaute Sprachlaboreuphorie durch eine neue Begeisterung zu ersetzen. Von den zahlreichen neuen, alternativen Entwicklungen, die Ehnert erwähnte, fand insbesondere das Tandem-Lernen das Interesse der Zuhörer: Hierbei handelt es sich darum, daß jeweils einer dem anderen seine Muttersprache beibringt.

Der Vortrag von Ehnert wurde durch ein Korreferat von H. Funk (Kassel) abgerundet, der zahlreiche Beispiele dafür anbot, wie Lehrbücher und Unterricht aufgebaut sein sollten, um die Aufmerksamkeit des Lernenden erst zu wecken und später zu erhalten. Funk betonte das Ausgehen von realen Situationen, wie etwa dem Einkaufen, und forderte ferner den Einsatz von Bildern und Graphiken.

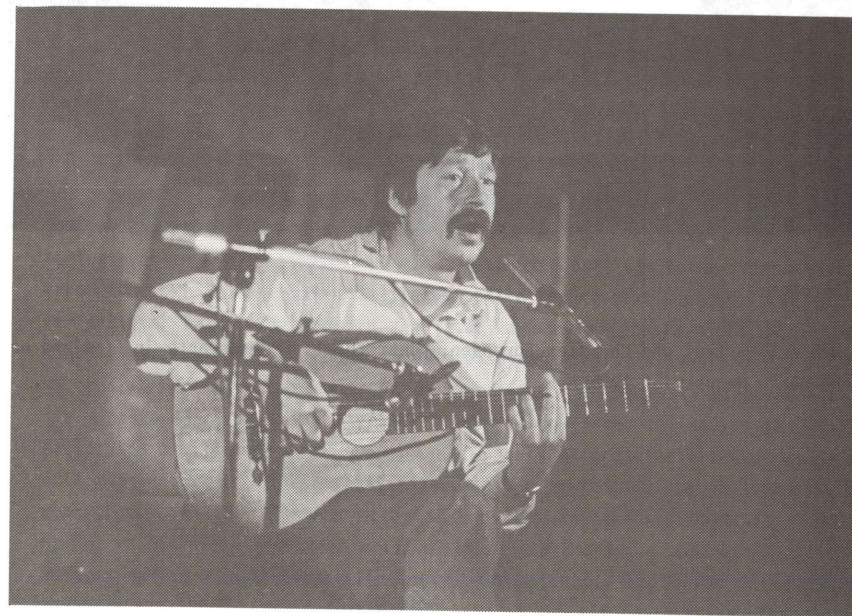

Diese von Ehnert und Funk angesprochenen Themen wurden in zahlreichen der insgesamt 25 Sektionen vertieft. Neben den Sektionen zu Problemen des Deutschunterrichts in der Schule, der Hochschule und der Erwachsenenbildung, neuen Medien und Landeskunde, war die Textlinguistik ein weiterer zentraler Schwerpunkt. Auf der Ebene der Plenarvorträge - an die wir uns hier aus Raumgründen halten - wurde dieses Gebiet von János Petöfi (Bielefeld) vertreten, der zum Thema "Was kann die Textlinguistik für den Unterricht Deutsch als Fremdsprache leisten?" sprach. Der international renommierte "Textologe" - so jedenfalls möchte er selbst verstanden werden, um den Linguistik-übergreifenden Charakter seiner Disziplin zu betonen - warnte davor, direkte Antworten auf praktische Probleme des Fremdsprachenunterrichts von Seiten des Linguisten zu erwarten. Petöfi plädierte derart nachdrücklich für eine Trennung von Forschung und Anwendung. Er unterstrich insbesondere die Kulturgebundenheit des Gegenstandes "Text": um ein sprachliches Gebilde als Text aufzufassen brauche man Wissen über die Kultur, in der der Text entstanden sei. Text sei keine inhärente Kategorie, vielmehr sei die Erwartung gegenüber dem verbalen Objekt entscheidend. Schließlich warnte Petöfi davor, nach der Struktur des Textes zu suchen; möglich seien stets eine ganze Anzahl theorieabhängiger Approximationen der Konstitution des Textes.

Wurde im Vortrag von Petöfi die Bedeutung der Textlinguistik für den Unterricht DaF deutlich, so zeigten weitere Vorträge des Soziologen W. Ehlert (Bielefeld) und des Kommunikationswissenschaftlers Jaakko Lehtonen (Jyväskylä) die Bedeutung von Soziologie und Psychologie auf. Ehlert demonstrierte in seinem Beitrag "Tendenzen gesellschaftlicher Entwicklung in der Bundesrepublik Deutschland" wie Landeskunde zugleich originell, interessant und kritisch sein kann. Er behandelte in diesem Sinne gegenwärtige Krisentendenzen in der Bundesrepublik, vor allem das Problem der Arbeitslosigkeit und der wachsenden Durchlässigkeit des "sozialen Netzes". Lehtonen hatte als Thema "Sprechangst und Fremdsprachenunterricht" gewählt. Sprechangst sieht Lehtonen im Gefolge amerikanischer Forscher als neue soziale Krankheit. Untersuchungen haben ergeben, daß die Angst vor dem Sprechen weiter verbreitet ist, als etwa die Angst vor Tod und Krankheit. Zwar sei eine gewisse Beunruhigung vor öffentlichem Sprechen durchaus normal (Lampenfieber!), aber nehme dort pathologische Züge an, wo das Ausmaß der Angst vor Gesichtsverlust jede Äußerung verhindere. Im Fremdsprachenunterricht sieht Lehtonen diese Angst vor allem durch eine übertriebene Erwartungshaltung verursacht, die von sich selbst und anderen nur fehlerlose Sätze verlangt. Eine eindeutige Therapie gegen Sprechangst sei nicht anzugeben. Letztlich müsse der Lehrer in der jeweiligen Situation selbst entscheiden, wie die Angstschwelle abgebaut werden könne. Lehtonen warnte jedoch davor, jeden zum Mitmachen zwingen zu wollen. Nicht jeder Schweigsame habe Sprechangst.

Der letzte Beitrag der Tagung gab noch einmal Rolf Ehnert das Wort, der unter dem Titel "Das Fach Deutsch als Fremdsprache" vor allem das Curriculum bundesdeutscher DaF-Studiengänge erläuterte. So wurde zum Abschluß der Tagung einmal exemplarisch deutlich, daß die zahlreichen Komponenten des Faches DaF durchaus vernünftig in einen Studiengang integrierbar sind.

Die Tagung bot insgesamt eine Überfülle an Anregungen und Ideen, die sämtlich aufzuzählen hier unmöglich ist; der bald erscheinende Tagungsband darf also mit Spannung erwartet werden. Ebenso ist zu hoffen, daß auf die "Großveranstaltung", die aufgrund ihrer enormen Vielfalt notwendig eine gewisse Desorientierung zurückläßt, kleinere thematisch begrenzte Veranstaltungen folgen, in denen die Anregungen verarbeitet und ein gemeinsames Lernen der Lehrenden begonnen werden können. Den Veranstaltern der Tagung darf man jedoch auf jeden Fall uneingeschränkt danken, und dies nicht nur für die Fülle an DaF-Information, sondern auch für ein exquisites Rahmenprogramm, dessen Glanzlichter ein Konzert der Camerata Köln mit der Solistin Lynda Russel und ein Liederabend mit Wolf Biermann waren.

Positiv erwähnt werden muß auch die ebenfalls zum Rahmenprogramm gehörende Lehrmittelausstellung, auf der 28 Verlage aus Finnland, Schweden, Norwegen, Dänemark, der Bundesrepublik Deutschland und Österreich ein Sortiment ihrer Lehrbücher

und Fachliteratur für den Deutschunterricht vorstellten. Die ausgestellten Bücher wurden in die Bibliothek des Zentralen Spracheninstituts aufgenommen, wo sie von Interessenten ausgeliehen werden können.

Literatur

Schröder, Hartmut und Christer Sörensen, "Deutsch als Fremdsprache in Finnland und Schweden", Manuskript 1985.

Tuija Nikko
Helena Valtanen
Korkeakoulujen kielikeskus

VIERAIDEN KIELTEN OPPIKIRJANTEKIJÖIDEN KURSSI

Helsingin seudun kesäyliopisto ja British Council järjestivät 10.-14.6.1985 TVK-opistolla Kirkkonummella kurssin vieraiden kielten oppikirjojen kirjoittajille (Foreign Language Textbook Writers' Course). Kurssille osallistui parikymmentä oppikirjojen tai muun oppimateriaalin laatijaa, suurin osa koulujen kielenopettajia. Kurssin vetäjinä toimivat Christine Frank ja John Morgan, molemmat kokeneita oppikirjojen kirjoittajia ja toimittajia. Kurssilla työskentely tapahtui joko kahdessa ryhmässä tai yhteisissä istunnoissa, joissa alustettiin päivän aiheista tai tehtiin yhdessä harjoituksia. Iltapäivällä kokoonnuttiin uudelleen yhteen ja kerrottiin toisen ryhmän jäsenille oman ryhmän työskentelystä. Ryhmät eivät olleet kiinteitä vaan kukin voi valita päivittäin sen ryhmän, josta aamuisen yhteispalaverin perusteella oli kiinnostunut. Ryhmissä tehtiin paljon käytännön harjoituksia, joista muutamia esittelemme myös tässä artikkelissa.

Kurssilla keskusteltiin paljon oppikirjan merkityksestä ja muodosta oppijakeskeisessä kielen opetuksessa. Opetuksen tärkeimpänä tavoitteena kielen oppijan kannalta pidettiin sitä, että tämä pystyisi ilmentämään omaa persoonallisuuttaan myös vieraalla kielellä. Opettaja ei silloin saa olla autoritatiivinen tiedon jakaja vaan hän on avustaja, joka on luokassa oppilaiden käytettävissä silloin kun he tuntevat tätä tarvitsevansa. Ihannetapauksessa opettaja tekee itsensä tavallaan tarpeettomaksi. Mitä sitten edellytetään tällaiseen opetukseen soveltuvalta oppimateriaalilta? Vastaus voitaisiin tiivistää sanomalla: joustavuutta ja valinnan mahdollisuutta. Laatija- ja opettajakeskeisestä lähestymistavasta olisi siirryttävä oppijakeskeiseen näkemykseen. Ennalta annetun lineaarisesti etenevän materiaalin sijasta olisi saatava materiaali, joka mahdollistaa valikoivan ja joustavan käsittelyn oppilaiden tarpeiden mukaan ja jossa harjoitusmallit ovat sellaisia, että niiden avulla voidaan kehittää oppilaiden omatoimisuutta ja luovaa panosta oppimisessa. Miltä tällainen materiaali sitten käytännössä näyttäisi? Yhtenä hyvänä vaihtoehtona pidettiin erilaisista osista koostuvaa oppimateriaalia, josta voidaan valita ryhmän tarpeisiin sopiva kokonaisuus. Tämä onkin melko yleinen käytäntö kielikeskuksissa ainakin englannin ja ruotsin opetuksessa. Ihanteellisenä pidettiin sitä, että oppimateriaali olisi etukäteen olemassa vain opettajalla. Se antaisi parhaimmillaan opettajalle 'työkalut' opetuksen suunnitteluun ja sisältäisi ideoita erilaisista toiminnoista, peleistä, leikeistä, harjoitusmuodoista jne. Todettiin, että suurin osa kurssilla tehdyistä harjoituksista, etenkin kaikki

pariharjoitukset, olivat sellaisia, että ne olisivat kärsineet, jos opiskelijat olisivat saaneet ne etukäteen. Opettajan kirjan pitäisi lisäksi antaa teoreettista tietoa eri opetusmenetelmistä ja ehdotuksia niiden soveltamismahdollisuuksista luokkaopetukseen. Kyseessä olisi siis eräänlainen "resource book", joka tarjoaisi ideoita ja ehdotuksia, ei niinkään valmiita malleja. Kielikeskuksen kurssi voitaisiin mainiosti rakentaa myös tällaisen materiaalin varaan. Kummankin soveltavuutta kouluopetukseen sen sijaan epäiltiin. Kouluille sopivampana mallina pidettiin sellaista, että kaikille yhteisen, minimitavoitteet täyttävän ydinmateriaalin (common core) lisäksi olisi eriytettyä lisämateriaalia; esimerkiksi yhteisen teeman ympärille voitaisiin rakentaa kokonaisuus, jossa ydinmateriaaliin liittyisi valinnaista teemaa eri puolilta valottavaa lisämateriaalia ja erilaisia harjoituksia. Lisämateriaalin avulla voitaisiin opetusta eriyttää luokassa ja antaa oppilaille valinnan mahdollisuus. Eräs malli tällaisen materiaalin laatimisen perustaksi voisi olla seuraavanlainen:

<u>core material</u>	<u>supplementary material</u>	
	1. choice	a) <i>result</i> etc
paragraph/theme	2. choice	b) <i>result</i>
	3. choice	c) <i>result</i>

Oppikirjassa ydinmateriaali etenisi lineaarisesti, mutta valinnainen materiaali johtaisi eri vaihtoehtoihin. Tällainen malli soveltuisi myös tietokoneavusteisen oppimateriaalin rakenteeksi.

Myös oppikirjojen ulkoisesta asusta keskusteltiin useampaan otteeseen. Kurssin aikana oli näytteillä sekä Suomessa että ulkomailla painettuja oppikirjoja, joihin osaanottajat voivat tutustua. Monien kirjojen painoasu todettiin sekavaksi ja vaikealukuseksi, koska samalle sivulle oli ahdettu liikaa materiaalia. Tällaisen esitystavan katsottiin vaikeuttavan visuaalisen muistin hyväksikäyttöä oppimisessa. Kuvituksella tuntui monissa kirjoissa olevan pelkästään koristeellinen funktio ilman mitään informaatioisältöä. Kuvitus voisi kuitenkin olla aktivoivaa ja mielikuvitusta ruokkivaa, ja täydentää tekstiä sen orgaanisena osana. Hyvän kuvituksen merkki ei ole loistelas tekninen toteutus vaan avoimuus, joka jättää tilaa erilaisille tulkinnoille. Kuvamateriaalin pohjalta voidaan keskustella esimerkiksi siitä, millaisia kuvien esittämät henkilöt ovat tai kirjoittaa kertomus kuvasarjan perusteella. Esimerkkinä olivat perhealbumin kuvat - henkilöitä ja perhejuhlia eri aikakausilta - ja tehtävänä oli päätellä kuka kukin oli ja millaisiin tapahtumiin suvun vaiheissa kuvat liittyivät. Koska tällaisessa tehtävässä ei ole "oikeata" ratkaisua, jokainen oppilas tai ryhmä voi tuottaa vapaasti ja mielikuvitustaan käyttäen oman tarinansa. Luovuutta edistää myös vaikeaselkoisten, monimerkityksisten kuvien tai kuvasarjojen tulkinta ja epätäydellisten kuvien täydentäminen.

Tekstin yhteydessä kuvilla on tärkeä merkitys ja siitä syystä oppikirjojen kuvitukseen pitäisi kiinnittää enemmän huomiota: oppikirjan tekijällä pitäisi olla mahdollisuus itse valita haluamansa kuvitus. Hyvä kuva täydentää tekstiä ja antaa sellaista tietoa mitä tekstistä mahdollisesti puuttuu. Kuva auttaa lukijaa visuaalisoimaan henkilöitä, paikkoja ja tilanteita, joista tekstissä kerrotaan; visuaalisointi puolestaan helpottaa ymmärtämistä ja edistää mieleenpainumista.

Olemassa olevia oppikirjoja ei kurssilla kuitenkaan teiltu käyttökelpottomiksi, vaan mietittiin, miten niitä voitaisiin käyttää aktivoivammin ja luovemmin. Jos oppimateriaalien yhteydessä puhuttiin joustavuudesta ja valinnan vapaudesta, puhuttiin harjoitusten yhteydessä juuri luovuudesta. Esim. jostain henkilöstä kertovan tarinan yhteydessä yritetään saada opiskelijat eläytymään tekstiin siten, että yhdestä oppilaasta tulee tämä henkilö ja muut esittävät hänelle kysymyksiä (Vad var klockan när du kom hem? Varför gick du ensam?). Kysymykset tuntuvat mielekkäiltä, koska oppilaat saavat ne itse keksiä ja samalla ryhmä ikään kuin yhdessä "luo" päähenkilön. Samaa harjoitustyyppiä voisi varmasti hyvin soveltaa myös asiategstiin tai miksei vaikkapa runoon.

Suullisten harjoitusten yhteydessä korostettiin ei-kielellisten ilmaisukeinojen merkitystä. Paitsi kehokieleen, kiinnitettiin huomiota myös äänenkäyttöön. On mukava kokeilla, miltä tuntuu kuiskata tai huutaa vieraalla kielellä!

Draaman keinojen hyväksikäytöstä suullisten harjoitusten yhteydessä saatiin seuraava esimerkki: kolme ryhmän jäsentä palautti mieleensä jonkin tapauksen, jolloin ovat joutuneet tekemisiin viranomaisten kanssa. He olivat ohjaajia, jotka valitsivat ryhmäläisten keskuudesta tarvitsemansa näyttelijät. Ohjaajat sanoivat näyttelijöille, mitä on sanottava ja miten, miltä on näytettävä jne. Muut ryhmän jäsenet olivat katsojia. Paitsi omien tunteiden ilmaisemista, korostettiin myös empatian merkitystä suullisten harjoitusten yhteydessä. Yksi mieleen jäänyt harjoitus oli sellainen, että vetäjä osoitti tyhjää tuolia vieressään ja sanoi, että tuossa istuu poikani Tom. Hän on juuri ilmoittanut lopettavansa koulunkäynnin, koska se ei kiinnosta häntä. Hän on mieluummin kotona ja soittaa kitaraa. Esittää Tomille kysymyksiä minun kauttani.

Keskustelujen yhteydessä korostettiin aiheen valinnan tärkeyttä. Vetäjät olivat sitä mieltä, että laajojen aiheiden sijasta (esim. harrastukset, ympäristön-suojelu, naisten asema) voitaisiin valita esim. funktionaalis-notionaalisesta lähestymistavasta tuttuja käsitteitä keskustelun aiheiksi (esim. perhe, valta, nälkä, etäisyys, yksinäisyys, aika jne.).

Kurssilla perehdyttiin jonkin verran myös sanastoharjoituksiin. Seuraavassa joitain konkreettisia esimerkkejä: 1) Opettaja kirjoittaa korteille esim. 10 edellisellä tunnilla käsitellyn kappaleen keskeisen sanan määritelmän. Kortit

jaetaan oppilaille ja kukin lukee oman määritelmänsä ääneen. Muiden tehtävänä on arvata, mistä sanasta on kysymys. Oikein arvannut saa kortin itselleen. Lopuksi lasketaan kuinka monta korttia kullakin on. 2) Pöydällä on kasa kortteja väärinpäin, joille on kirjoitettu edellisellä tunnilla käsitellyn kappaleen sanoja. Kullekin oppilaalle annetaan yksi lappu, jolla on jokin johtopäätte tai etuliite. Oppilaat nostavat pakasta vuorollaan kortin ja ilmoittavat, voiko hänen johtopäätteellään/etuliitteellään muodostaa sanasta uuden. 3) Opettaja kirjoittaa tauluun muutaman sanan ja oppilaat luettelevat (tai käyvät kirjoittamassa) mitä sanoja heille näistä tulee mieleen. Kun sanoja on koossa parisenkymmentä, oppilaat saavat tehtäväksi jakaa ne esimerkiksi kolmeen ryhmään ja antaa kullekin ryhmälle nimen. 4) Oppilaita pyydetään kirjoittamaan paperilapulle 5 tiettyyn aiheeseen liittyvää sanaa. Laput vaihdetaan vierustoverin kanssa ja kukin kirjoittaa yhtenäisen tekstin, joka sisältää naapurin sanat. Tekstit vaihdetaan sanojen alkuperäisille "omistajille". Tätä harjoitusta kokeilleet olivat sitä mieltä, että oppilaat ovat erittäin kiinnostuneita näkemään, mitä heidän sanoilleen on tapahtunut. Esimerkit 3 ja 4 sopivat mainiosti ns. "brainstorming" -harjoituksiksi ennen samaan aiheeseen liittyvien tekstien käsittelyä.

Oppijakeskeisistä lähestymistavoista kielenopetuksessa sai kurssilla eniten huomiota ns. Community Language Learning eli Counseling Learning. Esittelemme seuraavassa kurssin vetäjien oman sovelluksen tästä menetelmästä, johon tutustuimme "hyvin konkreettisesti".

Kymmenkunta venäjän kielen oppijaa (learner), joista yksikään ei osannut ennestään sanaakaan venäjää, istuutui piiriin tarkoituksenaan keskustella venäjäksi. Opettaja oli piirin ulkopuolella ns. tietäjän (knower) roolissa. Aina kun joku oppijoista halusi sanoa jotain, hän kutsui luokseen tietäjän, jolta kysyi äidinkielellään, miten se sanotaan venäjäksi. Keskustelu äänitettiin siten, että kun oppija katsoi olevansa valmis ilmaisemaan sanottavansa venäjäksi, hän antoi merkin nauhurin käyttäjälle. Ainoastaan oppijoiden puheenvuorot äänitettiin. Noin 10 minuutin "keskustelun" jälkeen nauha kuunneltiin (ja ihmeteltiin suuresti sujuvaa venäjänkielistä keskustelua!). Kuuntelun aikana opettaja kirjoitti keskustelun kalvolle (kurssin vetäjät kertoivat toimivansa yleensä siten, että ottavat nauhan kotiin ja jakavat keskustelun seuraavalla tunnilla jokaiselle kirjallisena). Seuraava vaihe oli, että yritettiin yhdessä muistelemalla tunnistaa tekstistä erilaisia merkityskokonaisuuksia (meaningful parts). Tätä vaihetta seurasi hiljainen vaihe, jolloin kukin pohdiskeli tekstiä itsekseen. Seuraavassa vaiheessa oppijat keskustelivat keskenään epäselvistä kohdista pienryhmissä ja yrittivät selvittää niitä. Tämän jälkeen opettaja esitti tekstistä joitain kielellisiä kommentteja ja vastasi oppilaiden kysymyksiin. Sitten nauha kuunneltiin vielä kerran ja aivan lopuksi opettaja kertoi monologin muodossa, mitä keskustelussa sanottiin.

Menetelmän keskeisimpiä ajatuksia on, että oppijat tuottavat itse oman oppimateriaalinsa, joka näin ollen on ainutkertaista ja vastaa täsmälleen heidän tarpeitaan. Useat erilaiset vaiheet edistävät tekstin omaksumista. Ryhmän edistyneisyydestä riippuu, kuinka paljon aikaa kuhunkin vaiheeseen käytetään. Mielestämmme Community Language Learning soveltuisi ainakin osittain hyvin myös kielikeskusten suullisen kielitaidon opetukseen. Paitsi alkeis- ja jatko-opetukseen, sitä voisi soveltaa myös edistyneemmille. Esim. ruotsin funktioharjoitusten dialogeihin saataisiin mukavaa vaihtelua, jos opiskelijat silloin tällöin tuottaisivat ne itse: laaditaan pareittain tiettyyn tilanteeseen sopiva dialogi opettajaa apuna käyttäen; keskustelut äänitetään ja opettaja palauttaa ne seuraavalla kerralla kirjallisina (ja korjattuina); kukin pari esittää muille oman versionsa. Tämän enempää vaihteita ei ehkä tarvitakaan, kun kyseessä on kieli, jota osataan jo melko hyvin.

Menetelmästä kiinnostuneille suosittelemme tutustumista esim. seuraaviin teoksiin:

CURRAN, Counseling Learning. Apple River Press, 1977.

LAFORGE, Counseling Learning in Languages. Pergamon, 1984.

STEVIC, A Way and Ways. Newbury House, 1980.

Martin Kusch

Philosophisches Institut der Universität Jyväskylä

PHILOSOPHIE UND LINGUISTIK

- UNZULÄNGLICHE BEMERKUNGEN ZU FACHSPRACHENVERMITTLUNG, TEXTLINGUISTIK UND LINGUISTENAUSBILDUNG

Die folgenden kurzen Ausführungen versuchen ansatzweise drei Thesen plausibel zu machen:

1. Wer Fachsprachen unterrichtet, sollte über gewisse Kompetenz im betreffenden Fach verfügen.
2. Einzelwissenschaftler, die mit Texten arbeiten - z.B. Philosophen -, dürfen nicht länger die Ergebnisse der modernen Textlinguistik ignorieren.
3. Der Philosophie, insbesondere der modernen Logik, muß in der Linguistenausbildung mehr Gewicht gegeben werden.

ad 1.: In den Sprachenzentren der finnischen Hochschulen nimmt die Bedeutung des Fachsprachenunterrichts immer mehr an Bedeutung zu. Niveau und Möglichkeiten dieses Unterrichts schwanken jedoch sowohl von Hochschule zu Hochschule als auch von Lehrer zu Lehrer. Dies deshalb, weil einerseits die Ausstattung der Sprachenzentren mit Lektoraten sehr verschieden ist und andererseits die Herstellung guten Lehrmaterials nur langsam vor sich gehen kann. Vorbildhaft erscheint, was die Ausstattung mit fachlich spezialisierten Lehrkräften angeht, die Situation in Tampere; hinsichtlich der Lehrmaterialien darf vor allem auf das Programm "Deutsch für Sozialwissenschaftler" des Zentralen Spracheninstituts verwiesen werden.

In die Planung von Lehrmaterialien, aber auch in den Unterricht selbst sollte Fachwissen deshalb so reichlich wie irgend möglich einfließen, weil ein Fachtext nicht gleich "Allgemeinsprache + Termini" ist. Was einen Text zum Fachtext macht, ist vielmehr eine komplexe Struktur von Tupeln von Tupeln. Im Rahmen dieser Bemerkungen läßt sich diese Struktur nicht ausführlich entfalten, wohl aber ein wichtiger Ausschnitt präsentieren, der zunächst abgekürzt formalisiert angeführt sei, um anschließend genauer erläutert zu werden:

1. Wissenschaft/Paradigma/Schule
(W; Pg; Pk; Sg; Sk)
2. Methode
(U; D; A)
3. Argumentation
(TS; TA; KV; R)
4. Kommunikationspragmatik
(KS; KZ; KO)
5. Publikationsumstände
(F; St; L; Z; Q)
6. Termini
((T-Pg; T-Pk; T-Sg; T-Sk); T-vw; T-geg; T-s)
7. Syntax
(L; A; T; Sm)
8. Sprachlichkeitsstufen
(Es; Esa; Esf)

Der Fachtextautor vertritt in der Regel ein Paradigma innerhalb seiner Wissenschaft (W), das sich wieder in ein Großparadigma (Pg) und ein Kleinparadigma (Pk), als Teil des Großen, differenzieren läßt. Weiter gehört der Autor einer Schule an, die häufig in sich in einer der Paradigmen-differenzierung analogen Weise unterteilt werden kann. (z.B. die Einordnung von Albrecht Wellmer, einem Konstanzer Philosophen sähe etwa so aus: Pg = Marxismus, Pk = kritische Theorie, Sg = Habermas-Schule, Sk = Konstanzer Zweig.) - Bei der Methodik läßt sich unterscheiden

zwischen Untersuchungs- bzw. Forschungsmethode (U), Darstellungsmethode (D) und Argumentationsmethode (A). Jeder dieser Punkte läßt sich dabei noch einmal expandieren, wie hier beispielhaft in Punkt 3 vorgeführt: Die Argumentationsstruktur eines Textes ist ein Quadrupel aus thematischer Struktur (TS), Textablauf (TA), Kommunikationsverfahren (KV) /1/ und rhetorischen Mitteln (R). Die vierte Ebene läßt sich vielleicht als kommunikationspragmatische bezeichnen, sie betrifft Kommunikationssituation (KS) (fachintern, wissenschaftsintern, wissenschaftsextern), Kommunikationszweck (KZ) (z. B: Wahrheitsfindung, Informationsaustausch, Popularisierung) und Kommunikationsort (KO) (öffentlich versus privat). /2/ Eine wichtige weitere Differenzierung des letzten Punktes geschieht unter 5., hier geht es um verschiedene Publizierungsumstände, wie Publikationsforum (F), Stellung des Textes in diesem Forum (St), Länge (L), Zeitpunkt (Z) und Quellen (Q). Unter 6. wird schließlich deutlich, daß die in Fachtexten auftretenden Termini in sich weiter ausdifferenziert werden müssen: Zunächst lassen sich solche Termini, die "großparadigmatisch" geprägt sind, (T-Pg) von solchen unterscheiden, die "kleinparadigmatisch" (T-Pk), "hochschulisch" (T-Sg) und "kleinschulisch" (T-Sk) gebunden sind. Darüber hinaus treten aber auch noch Termini verwandter Wissenschaften (T-vw) (z.B. bei Marxisten Begriffe der Ökonomie, bei Logikern Begriffe der Mathematik), sowie Termini gegnerischer Positionen (T-geg) auf. Schließlich finden sich aber stets auch noch darüber hinaus weitere Termini (T-s). - Jeder Fachtext weist auch syntaktische Merkmale auf, denen Punkt 7 Rechnung zu tragen sucht: Satzlänge (L), Satzarten (A), -typen (T) und -modi (Sm) gehören wenigstens hierher. Schließlich sind auch die Anteile verschiedener Sprachlichkeitsstufen, sprachliche Elemente (Es), spracharme Elemente (Esa) und sprachfreie Elemente (Esf), zu unterscheiden. Die Grenze zwischen Esa und Esf verläuft etwa zwischen teilweiser und vollständiger Formalisierung.

Diese kleine - sicherlich in nahezu jeder Hinsicht verbesserungsbedürftige - strukturalistische Ausdifferenzierung dessen, was einen Text zum bestimmten Fachtext macht, verdeutlicht, warum Fachsprachenunterricht, genauer: die Vermittlung von Fachsprachenkompetenz in einer Fremdsprache, wo immer nur eben möglich, von fachlich vorgebildeten oder doch wenigstens fachlich interessierten Fremdsprachenlehrern durchgeführt werden sollte. Denn Fachsprachenkompetenz setzt voraus, einen gegebenen Fachtext als Resultat einer Verschränkung von Faktoren zu erkennen, von denen oben einige aufgeführt wurden. Dabei liegt die Betonung auf **V e r s c h r ä n k u n g**: Denn eine scheinbar "rein linguistische" Problematik wie die Ebene 7 ist nicht ablösbar von 6., 5., 4., 3., 2., die wiederum in 1. gründen.

ad 2.: Zuletzt wurde zu zeigen versucht, daß der Fachsprachenkompetenz vermittelnde Linguist sich immer auch um ein Stück Kompetenz im jeweiligen Fach bemühen muß, will er seine Aufgabe adäquat erfüllen. Gleichsam als "Trost" für die

Schwierigkeit der Erfüllung dieses Anspruches sei nun jedoch kurz darauf aufmerksam gemacht, daß jeder Einzelwissenschaftler, der in der einen oder anderen Form mit der Interpretation von Texten zu tun hat, sich einer Naivität schuldig macht, wenn er weiterhin die Ergebnisse der Textlinguistik ignoriert. Dies sei kurz am Beispiel der Philosophie aufgezeigt.

Auch in der zeitgenössischen Philosophie ist der Text eine zentrale Kategorie geworden, vor allem in der (eher deutschen) Hermeneutik und dem (französisch-amerikanischen) Poststrukturalismus. In diesen Traditionen und zuletzt auch zwischen ihnen werden die Probleme des Textes jedoch häufig auf einem Niveau diskutiert, das m.E. seit der Entstehung und rasanten Entwicklung der Textlinguistik obsolet geworden ist. Ebensovienig wie es bei der Untersuchung von Texten nur eine streng linguistische Ebene geben kann - dies wurde ad 1. gezeigt - kann es eine philosophische Ebene in dem Sinne geben, daß sie die Ergebnisse anderer Wissenschaften vom Text ignorieren könnte. Das Zentrale Spracheninstitut der finnischen Hochschulen wird in diesem Zusammenhang gemeinsam mit dem Philosophischen Institut der Universität Jyväskylä im Frühjahr 1986 einen Kongress zum Thema "Text - Interpretation - Argumentation" organisieren, zu dem international renommierte Philosophen und Textlinguisten eingeladen werden, um hier Anstöße zur Schließung einer Wissenslücke zu geben.

Eine zentrale Schwierigkeit in philosophischen Klassikerseminaren ist es, den Studenten neue Lesegewohnheiten anzugewöhnen. Texte von Aristoteles oder Kant, Hegel oder Marx lassen sich nicht "überfliegen", sondern verlangen ein behutsames, geduldiges philologisches Entlangtasten am Text. Auch hier, so zeigen Erfahrungen, lassen sich textologische Untersuchungen als Hilfsmittel einsetzen /3/. Besonders geeignet erscheint hier das Erstellen von Textablaufeschemata, der in Texten gemeinsam auftretenden Kommunikationsverfahren (wie Behaupten, Begründen, Fragen, Erläutern, Argumentieren etc.), wie sie etwa innerhalb der "funktional-kommunikativen Sprachbeschreibung" /4/ entwickelt wurden. Indem Studenten Klassikertexte derart zerlegen lernen, erwerben sie zugleich die Fähigkeit einer kritischen Distanz gegenüber Texten, die zu vermitteln wohl auch zu den Aufgaben der Textlinguistik zählen sollte.

ad 3.: Textlinguistik ist jedoch nicht nur relevant für Philosophen, Philosophie ist ebenso wichtig für Textlinguisten wie Linguisten überhaupt. Insbesondere die moderne Logik bietet dem Linguisten vielfältige Möglichkeiten zur Präzisierung von Zusammenhängen. Es muß verwundern, daß finnische Logiker, die in der ganzen Welt bewundert und hoch geschätzt werden, und andernorts auch von Linguisten sehr intensiv rezipiert werden, von den Linguisten des eigenen Landes weitgehend unbeachtet bleiben. Es ist bei finnischen Sprachenstudenten (zumindest für

Jyväskylä könnte ich Beispiele nennen) die absurde Situation eingetreten, daß bestimmte US-amerikanische aber auch europäische Autoren übergangen werden müssen, weil die Formalisierung ihrer Arbeiten ohne die elementaren Grundkenntnisse der modernen Logik unzugänglich bleiben. Dies sollte und kann jedoch geändert werden, dadurch daß man z.B. einen Pflichtkurs "Logik für Linguisten" einführt. Ein solcher z.B. als yleisopinto angebotener Kurs erscheint für Linguisten notwendiger als manch anderer Kursus zu Kultur- und Wissenschaftsphilosophie.

Anmerkungen

- /1/ Funktional-kommunikative Sprachbeschreibung, von einem Autorenkollektiv unter Leitung von Wilhelm Schmidt, Leipzig 1981.
- /2/ Die Begriffe "Kommunikationssituation", "Kommunikationsort" und "Kommunikationszweck" hat Hartmut Schröder eingeführt. Siehe z.B. "Anmerkungen und Beispiele zur Analyse sozialwissenschaftlicher Fachtexte", Manuskript 1985.
- /3/ Ein interessantes Beispiel für die hier liegenden Möglichkeiten bietet: Werner Westphal, "Eine Möglichkeit der Vermittlung von Textstrukturwissen im Fremdsprachenunterricht Deutsch - dargestellt anhand eines polemisch-argumentierenden Redetextes", Kielikeskusuutisia/Language Centre News, Nr 2/1984, 21ff.
- /4/ Siehe Anmerkung 1.

KIRJAKATSAUS - BOOKS BRIEFLY

Dieter Möhn/Roland Pelka:
Fachsprachen. Eine Einführung.
 (Germanistische Arbeitshefte; 30)
 Tübingen (Max Niemeyer) 1984
 (ISBN 3-484-25130-1)

Die hier zu besprechende Einführung in die Fachsprachenforschung zeigt in überzeugender Weise, daß sich Fachsprachen rein linguistisch nur unzureichend beschreiben lassen und daß eine Kooperation mit Fachleuten bzw. die Verknüpfung mit Fachwissen des zu analysierenden Fachgebietes vonnöten ist.

Möhn/Pelka sehen Fachsprachen (der Plural bereits im Titel hat seinen guten Grund) als "Typus sprachlicher Variation". Sie versuchen zunächst eine sozio-linguistische Grundlegung des Begriffs, sodann eine sprachsystembezogene Erörterung und kommen zu dem Schluß: "Unsere Bemühungen 'Fachsprache' als einheitliches Subsystem des Systems 'Gesamtssprache' auszugrenzen, haben nicht zu einem voll befriedigenden Ergebnis geführt" (S: 23). Bei der weiteren Bestimmung des Begriffs vertreten die Autoren die Auffassung, daß von außersprachlichen, sprachsystembezogenen und sprachverwendungsbezogenen Kriterien auszugehen sei: Außersprachlich beziehe sich der Begriff Fachsprache auf die Fachleute selbst ("im weitesten Sinne auf alle in Fächern Handelnden"), sprachsystembezogen stelle sich Fachsprache dar als ein Subsystem, das sprachliche Mittel (morphologische, lexikalische, syntaktische und textuelle) in spezifischer Art und Weise auswähle und nutze (S. 26). Eine Erklärung dafür, warum wann welche Mittel genutzt werden, könne aber nur "unter Einbezug sprachverwendungsorientierter Gesichtspunkte" (S. 26) erreicht werden.

Auf der so vermittelten Grundlage wenden sich die Verfasser konkreten Fachtexten und deren Analyse zu. Ausgegangen wird dabei von 7 möglichen Grundfunktionen von Sprache, als da wären:

- die deskriptive Funktion
- die instruktive Funktion
- die direktive Funktion
- die metalinguale Funktion
- die kontaktive Funktion
- die expressive Funktion
- die isolative Funktion.

Diese werden von Möhn/Pelka unter dem Aspekt ihrer Leistung, der Situation, in der sie auftreten, und der charakteristischen sprachlichen Realisierungsmittel erläutert. Fachtexten kommt im Rahmen dieses Modells besonders die deskriptive,

instruktive und direktive Grundfunktion zu, die durch Einbeziehung konkreter Textfunktionen noch weiter zu differenzieren sind. So werden z.B. eine deskriptiv-beschreibende (was ist?), eine deskriptiv-berichtende (was geschah, wann und wo?), eine deskriptiv-erörternde (was ist möglich, wann und wo?) Variante unterschieden. Eingestanden wird in diesem Zusammenhang aber, daß die Zuordnung nicht immer ohne Probleme möglich sei und auch Mischformen denkbar wären.

In einem umfangreichen Kapitel zu "Fachlichen Sprachverwendungssituationen und Fachtexte" werden Beispiele geboten, wie Fachtexte analysiert werden könnten. Die Beispiele stammen aus einem Großbetrieb, aus der Institution 'Deutscher Fußball-Bund' und dem Fach Medizin. Die Analysen zeigen, daß in fast allen Fällen auf die Verwendungssituation zurückgegriffen werden muß, um den Texten spezifische Funktionen zuschreiben zu können (S. 101). Zum Schluß des Kapitels versuchen die Autoren eine Gliederung von Fachtexten. Grundlage dafür ist die Sprachfunktion, aus der in Anwendung auf Fachsprachen drei Grundtypen entstehen: ein informativer, ein instruktiver und ein direktiver. Den Grundtypen wiederum werden verschiedene Textdeklarationen und diesen verschiedene Textfunktionen zugeordnet.

In den beiden letzten Kapiteln geht es um "Historische und regionale Aspekte von Fachsprachen" und um "Fachsprachen und Gemeinsprache", wo in verständlicher Form eine Einführung in den Forschungsstand vermittelt wird, ohne jedoch wirklich neue Informationen vorzutragen.

Abgerundet wird das Buch durch Aufgaben zu den einzelnen Kapiteln, mit Hilfe derer der Leser sein Verständnis des Gelesenen überprüfen aber auch vertiefen kann. Durch Lösungshinweise im Anhang wird dieser Teil besonders benutzerfreundlich gemacht.

Alles in allem handelt es sich also um eine begrüßenswerte (und bislang auch fehlende) Einführung in den Bereich der Fachsprachenforschung, der für viele Germanistikstudenten in Zukunft wohl noch an Bedeutung gewinnen wird. Die folgenden kritischen Hinweise tun dem kein Abbruch und verstehen sich eher als Fragen für die zukünftige Diskussion:

1) Obwohl die Versuche zu einer Gliederung von Fachtexten (insbesondere die Übersicht auf S. 127) ziemlich überzeugend wirken, stört dennoch das (mehr oder weniger) deduktive Vorgehen. Fachtexte aus dem Bereich der Humanwissenschaften (auf den sich die Autoren in keiner Weise beziehen) lassen sich in das vermittelte Bild nur schwer einfügen und mit den angebotenen Mitteln nur unzureichend beschreiben. Z.B. wird auf das wissenschaftliche Argumentieren, das ja im fachbezogenen Fremdsprachenunterricht eine wichtige Rolle spielt, überhaupt nicht eingegangen. Wäre es nicht in Zukunft ratsamer induktiv vorzugehen, zunächst abgegrenzte Bereiche fachlicher Kommunikation zu untersuchen, sodann zu vergleichen und erst zu einem späteren Zeitpunkt zur Modellbildung zu kommen? Die Praktiker des fachbezogenen Fremdsprachenunterrichts hätten davon vielleicht mehr Nutzen.

2) Unverständlich bleibt, warum sich die Autoren nicht mit den Ansätzen der funktional-kommunikativen Sprachbeschreibung und der kommunikativ-funktionalen Sprachbetrachtung auseinandersetzen, die seit langem darum bemüht sind, Sprache als System und als Tätigkeit zu erfassen und zu ganz ähnlichen Ergebnissen wie Möhn/Pelka gekommen sind. Auch vermissen wir einen Verweis auf Bessmertnaja/Wittmers (Moskau 1980), die in ihrer Einführung in die Textlinguistik ebenfalls in berichtende, beschreibende und erörternde Texte unterteilen und denen spezifische sprachliche Mittel zuordnen.

Trotz dieser wenigen kritischen Bemerkungen bleibt das Buch empfehlenswert und bietet auch demjenigen, der bereits mit Ergebnissen der modernen Fachsprachenforschung vertraut ist, eine Fülle an Anregungen und neuen Informationen.

Hartmut Schröder

Rudolf Bartsch: Das Passiv und die anderen agensabgewandten Strukturen in der geschriebenen Sprache des Deutschen und Finnischen, Werkstattreihe Deutsch als Fremdsprache Band 11, Verlag Peter Lang, Frankfurt am Main - Bern - New York, 1985, 180 S.

Die Untersuchung von Rudolf Bartsch, die den bisher bedeutendsten Beitrag eines deutschsprachigen Linguisten zur deutsch-finnischen kontrastiven Sprachwissenschaft darstellt, zerfällt in vier Teile. Im ersten Teil (4ff.) werden "theoretische und methodische Grundlagen" entwickelt. Verf. nennt seine Arbeit eine "theoretisch konfrontative Analyse"(6): "konfrontativ" - im Gegensatz zum herkömmlichen "kontrastiv" - weil sowohl Unterschiede als auch Gemeinsamkeiten der agensabgewandten Strukturen des Deutschen und Finnischen erarbeitet werden sollen; "theoretisch", weil Verf. sich von den uneinlösbaren Versprechungen einer angewandten kontrastiven Linguistik abgrenzen will, die einst antrat, alle Fehler des Sprachlerner als Interferenzen aus der Muttersprache vorherzusagen. Teil 1 behandelt ferner die bekannten Probleme kontrastiver und konfrontativer Forschung. So die Frage des Beschreibungsmodells (jedes bisherige Grammatikmodell wurde in starker Anlehnung an eine bestimmte Einzelsprache entwickelt (9/19)), sowie die Frage der Vergleichsbasis, des tertium comparationis (16). Verf. schlägt vor, das Problem der Übersetzungsäquivalenz durch "Einbeziehung kontextueller Elemente" (ibid.) zu lösen, und plädiert darüber hinaus dafür, die Frage des tertium

comparationis im direkten Bezug auf die Vergleichsobjekte zu stellen. Verf. fordert ferner, die Untersuchung agensabgewandter Strukturen streng nach syntaktischer, funktionaler und thematischer Ebene zu differenzieren. Auf funktionaler Ebene wird die kommunikative Funktion von Passivsätzen geklärt, auf der theoretischen Ebene geht es um die textkonstituierenden Funktionen des Passivs. Verf. verlangt schließlich, morphologische Kategorien nicht als Teilsysteme zu untersuchen, sondern "die Untersuchung der morphologischen Kategorie durch solche Untersuchungen zu ergänzen, die die Gesamtheit der Ausdrucksmittel einer semantischen Kategorie ... erfassen" (Lazlo, zitiert nach Bartsch 51). In Verwirklichung dieser Forderung operiert Verf. mit dem Begriff des "funktional-semantischen Feldes", wie ihn die jüngere sowjetische Linguistik (Bondarko, Gulyga, Sendels) eingeführt hat, und definiert demgemäß seinen Untersuchungsgegenstand als das "Mikrofeld" agensabgewandter Strukturen im Deutschen und Finnischen.

Gestützt auf die theoretischen Erörterungen des ersten Teils wendet sich der zweite Teil (63ff.) einer konfrontativen Analyse zu. Auf syntaktisch-morphologischer Ebene ist festzustellen, daß das deutsche Passiv stets eine analytische Form hat, während das finnische abgesehen vom Perfekt und Plusquamperfekt eine synthetische Form aufweist. Hinsichtlich der syntaktisch-semantischen Ebene gilt es vor allem festzuhalten, daß im Gegensatz zum deutschen das finnische Passiv nie einen Agensanschluß zuläßt und ferner beim finnischen Passiv das Agens stets als unbestimmt-persönlich gedacht wird. Auf funktionaler Ebene hebt Verf. hervor, daß beide Sprachen Passivformen in Appellfunktion (im Sinne Bühlers) verwenden. Interessant sind die Unterschiede auf der thematischen Ebene: Während im Deutschen das Passiv (mit Agensanschluß) häufig der Rhematisierung des Agens dient (z.B. Das Fenster wird von Peter geöffnet.), oder aber zur Vermeidung von Redundanz verwendet wird, lassen sich diese beiden Funktionen für das finnische Passiv nicht identifizieren. Gemeinsam ist hingegen die Funktion des Passivs als Agens-Ellipse.

Im dritten Teil der Arbeit (106ff.) legt Verf. eine vergleichende Übersetzungsanalyse vor. Dabei wird bidirektional verfahren: Einerseits werden ausgehend vom deutschen Passiv dessen finnische Äquivalente gesucht, andererseits agensabgewandte Strukturen des Deutschen als Äquivalente zum finnischen Passiv identifiziert. Dieses Verfahren erlaubt es in beiden Sprachen jeweils ein "Mikrofeld" agensabgewandter Strukturen zu bestimmen; diese Felder werden in der Folge hinsichtlich ihrer inneren Struktur (Zentrum versus Peripherie), der Anzahl der Feldkonstituenten (dreizehn im Deutschen versus 4 im Finnischen) und der Überschneidung mit anderen Feldern (Modalfeld, Feld der Aktionsarten) verglichen. Die unterschiedliche Anzahl der Feldkonstituenten führt Bartsch auf die Toleranz des Finnischen gegenüber der Wiederholung passiver Ausdrücke zurück. Interessante Unterschiede liegen im modalen Bereich, in den deutsche agensabgewandte Strukturen weit häufiger hineinragen als finnische.

Im vierten und letzten Teil (159ff.) des Buches, der "Sprachdidaktische Implikationen" überschrieben ist, wird vor dem Hintergrund der erreichten Ergebnisse eine Fehleranalyse an empirischem Material durchgeführt. Diese zeigt nach Ansicht des Verfassers "... daß die Ergebnisse der vorliegenden Untersuchung zumindest teilweise für die Prognose von Lernschwierigkeiten relevant sein können." (170)

Die Arbeit von Bartsch kann jedem zur eindringlichen Lektüre empfohlen werden, der in der einen oder anderen Form mit DaF, Germanistik, Fennistik oder allgemein mit kontrastiver Forschung zu tun hat. Die Sprache der Arbeit ist sehr klar gehalten, die Gedankenführung linear und übersichtlich, zahlreiche Diagramme und Wiederholungen stützen das Verstehen. Die Erörterung theoretischer Probleme kontrastiver Forschung ist souverän und mit sicherem Blick für Wesentliches durchgeführt. Verdienstvoll ist ferner die ausdrückliche Einbeziehung funktionaler und thematischer Fragestellungen, eine Einbeziehung, die leider noch immer allzu selten in kontrastiven Arbeiten zu finden ist. Methodischer Höhepunkt der Arbeit ist die Darstellung des deutschen und finnischen Mikrofeldes agensabgewandter Strukturen, ein Schritt, durch den Bartsch theoretisches Neuland betritt und erschließt. Angesichts dieser hohen Verdienste fallen gewisse kleinere Schwächen kaum ins Gewicht und seien nur der Vollständigkeit halber kurz angeführt: 1. Wenn gleich die Arbeit ausdrücklich auf die geschriebene Sprache eingegrenzt ist, erscheint diese Beschränkung unglücklich angesichts des sich schnell ausweitenden Gebrauchs passiver Strukturen in der finnischen Umgangssprache (z.B. "me mennään"). 2. Die als Korpus verwendete Literatur stammt beinahe ausschließlich aus den vierziger und sechziger Jahren, neuere Bücher wären vielleicht angeraten gewesen. 3. Störend und überflüssig wirkt die redundante mehrfache ausführliche Erklärung von Rhematisierung und Feldebegriff. 4. Die deutsche Passiv-Diskussion wird nur sehr oberflächlich und thetisch behandelt, die finnische fehlt fast vollkommen; die Idee von Tuomikoski (1971) und Hakulinen/Karlsson (1979), die vom Passiv als einer "vierten Person" sprechen, hätte u.E. ebenso eine Erwähnung verdient wie Karlsson (1982), der vom "Indefinit" spricht. 5. Unverständlich ist schließlich, warum Bartsch für Sätze wie "... jos häntä liiksi ärsyttää" nicht die Bezeichnung "generischer Satz" verwendet.

Literatur

- Hakulinen, Auli & Fred Karlsson, *Nykysuomen lauseoppia*, SKST 350, Jyväskylä, 1979.
 Karlsson, Fred, *Suomen peruskielioppi*, SKST 378, Pieksämäki, 1982.
 Tuomikoski, Risto 1971. "Persoona, tekijä ja henkilö". *Vir.* 146-152.

Riitta Korhonen & Martin Kusch

Walther von Hahn:

Fachkommunikation - Entwicklung, Linguistische Konzepte, Betriebliche Beispiele.
 Berlin, New York (Walter de Gruyter & Co.)
 1983 (ISBN 3-11-008765-0)

Auf rund 160 Seiten legt von Hahn einen Überblick über die Fachsprachenforschung vor und zeigt deren neueste Entwicklungslinien auf. Im Vorwort weist er darauf hin, daß als Anregungen "vor allem natürlich die pragmatischen Theoreme" genutzt werden müssen (S.3). Für die neuere Forschung stellt er einen entsprechend "am Kommunikationsprozeß orientierte(n) funktionalen Ansatz" (S. 71) fest, der die Fachsprachenforschung interdisziplinär einbettet. Der Einfluß pragmalinguistischer Ansätze wird bei von Hahn bereits durch den Titel zum Ausdruck gebracht: Es ist nicht mehr die Rede von "Fachsprache", sondern von Fachkommunikation. Der Fachsprachen-Begriff bleibt ein rein heuristischer (S. 64).

Im ersten Kapitel (Entwicklungslinien der Fachsprachenforschung) vermerkt von Hahn, daß "das allgemeine pragmatische Interesse der Linguistik (erst in jüngster Zeit, H.S.) auch auf die Fachsprachen ausgedehnt worden" (S. 10) ist. Als vorrangige Aufgaben sieht er:

- "kommunikativ orientierte Analysen" von Texten und
- "eine pragmatisch orientierte Fachsprachentheorie oder Ansätze dazu" (S. 11/12) zu entwickeln.

Im zweiten Kapitel befaßt sich der Autor mit der Geschichte der deutschen Fachliteratur und geht sodann im dritten Kapitel auf eine "Theorie der Fachsprachen" ein. Er betrachtet Fachsprache dabei aus verschiedenen Blickwinkeln:

- Sprachsystem (Subsprache, Sondersprache usw.)
- Textform (Sprachliches Material)
- Fachinhalte (Sprache der ...)
- Sprecher/Hörer (Arbeits-, Berufs-, Gruppen-, Sondersprachen)
- Intention/Funktion (Technolekt, Zwecksprache usw.)

Im vierten Kapitel behandelt von Hahn "Eigenschaften von Fachsprachen". Am ausführlichsten geht er auf den Wortschatz von Fachsprachen ein. Interessant ist die Konsequenz seines kurzen Überblicks, "daß die undifferenzierte Rede von der generellen Exaktheit der Fachsprachen unrichtig ist" (S. 99) und das "Vagheit" in Fachtexten durch "spezifizierte Kontexte, also z.B. Situationen" (102) zu umgehen ist. In einer Übersicht zur Syntax geht der Autor davon aus, daß syntaktische Besonderheiten der Fachsprachen als

- spezifische Distribution gemeinsprachlicher Syntax und als
- Eigenschaft nur eines Teils von Fachsprachentypen, besonders der Wissenschaftssprache, auftreten (S. 112). Als typisch behandelt von Hahn die folgenden drei "Schlüsseltechniken":

- Anonymisierung (z.B. Personalform man)
- explizite Spezifizierung (Modalpartikel, Attribute, Abtönungspartikel usw.)
- Kondensierung (Nominalisierung, Funktionsverbgefüge und Wortbildungstechniken).

Besonders verdienstvoll scheinen uns in diesem Kapitel die Ausführungen zum Textaufbau zu sein. Der Leser erhält hierzu viele grundlegende Hinweise und insbesondere werden Mittel zur Erstellung von Kohärenz, Textanordnungsstrategien und das Text-Bild-Verhältnis in Fachtexten behandelt. Deutlich wird hier, wie nutzbringend die Anwendung textlinguistischer Erkenntnisse auch für die Praxis des fachbezogenen Fremdsprachenunterrichts sein könnte.

Im 5. Kapitel geht der Autor schließlich auf die "Praxis der Fachsprachen" ein, wobei er sich ausführlich mit "betrieblicher Kommunikation" beschäftigt. Es folgt ein Literaturverzeichnis und ein Sachverzeichnis, das die Arbeit mit dem Bändchen angenehm erleichtert.

Kritisch bleiben die von Walter Schleyer in seiner Rezension des Buches (in Info DaF Nr. 5/6, Jahrgang 1984/85, S. 58,59) aufgezeigten "Ungenauigkeiten oder Nichtaufnahmen" im Literaturverzeichnis zu bemängeln, was jedoch nicht den Wert des Büchleins insgesamt schmälert: "Fachkommunikation" eignet sich sowohl als Einstieg in die Fachsprachenforschung, als auch zur Weiterbeschäftigung mit der Thematik. Insofern geht das Buch über einen Überblick weit hinaus und stellt Fragen für die in der Zukunft zu leistende Forschung.

Hartmut Schröder

English language and literature

The British Council
Courses and Seminars
September 1985 -
August 1986

**Literature in ELT: a
practical approach**
Dr Ronald Carter and
Dr Walter Nash
Course 524

1-13 September 1985, Nottingham
Fee: £535 Residential

**Humanistic techniques
and methodologies for
ELT teacher trainers**
Mario Rinvoluceri
Course 552

1-13 September 1985, Canterbury
Fee: £575 Residential

**Communicative language
testing**
Dr J Charles Alderson
Course 559

8-20 September 1985, Lancaster
Fee: £590 Residential

**Video in English
language teaching**
Dr Brian Hill
Course 565

24 November-6 December 1985, Eastbourne
Fee: £735 Residential

**Computer-assisted
language learning: a
methodology workshop**
Vivian Cook
Course 566

12-18 January 1986, Colchester
Fee: £575 Residential

**The changing currency of
literature teaching:
language, theory and
society**
Professor Colin MacCabe
and Dr Alan Durant
Course 567

16-26 March 1986, Loch Lomond
Fee: £765 Residential

**Computer based English
language testing**
Dr Alan Davies
Course 622

29 June - 11 July 1986, Edinburgh
Fee: to be announced

**Project evaluation:
language education**
Professor J M Sinclair
Course 633

20 July - 1 August 1986, Birmingham
Fee: to be announced

Each course or seminar is designed to interest senior academic and professional people who seek both to learn about recent developments in Britain relating to their field of work and to participate in international discussion at a high level.

While the British Council will make every effort to run the courses and seminars advertised on this sheet on the dates stated, postponement or cancellation may occasionally be unavoidable. Applicants should apply at least three and a half months before the beginning of the course or seminar concerned.

Copies of the prospectus and application forms are obtainable from your local British Council Representation:

or from Director, Courses Department,
65 Davies Street, London W1Y 2AA

KORKEAKOULUJEN KIELIKESKUS TIEDOTTAA

ENGLANNIN TEKSTIN YMMÄRTÄMISEN KOKEILUMATERIAALIA

Opetusministeriön rahoituksella englannin tekstinymmärtämismateriaaleja uusivat työryhmät tarjoavat opetuksessa kokeiltavaksi tuottamia materiaaleja. Jokainen kaksoistunnin opetusta varten laadittu tekstikokonaisuus sisältää tekstin/tekstejä, niihin liittyviä harjoituksia, sanaston ja tuntikokeen sekä opettajalle tarkoitettuja oikeat vastaukset. Materiaalien käyttöönsaamisen ehtona on, että opettaja antaa palautetta materiaalin laatijalle, esim. mukana seuraavalla opiskelijoiden täytettäväksi tarkoitettulla kyselylomakkeella.

Materiaalien kokeilemisesta kiinnostuneita pyydetään ottamaan yhteyttä Korkeakoulujen kielikeskukseen, Helena Valtaseen, puh. 941-292 884.

Natural Sciences -tekstit

- The menace of acid rain (ekologia)
- Toxic waste: The cowboys are back in business (ekologia)
- Co-composting of refuse and sludge (ekologia/jätteenkäsittely)
- The cause of drift (geologia)
- Airs and climates (maantiede)
- The Riemann hypothesis (matematiikka)
- Algorithms vs. dialectic mathematics (matematiikka)
- Bizarre beasts of the abyss (ekologia/eläintiede)
- Flavour of some foods (kemia)
- The poor world needs chemists (kemia/yleinen)

Social Sciences -tekstit

- Macroeconomics and microeconomics (taloustiede)
- Ritual in social movements (sociologia)
- Between ideal and reality (sosiaalityö)
- The poor law (sosiaalityö)
- Placing children in special education: some comments (kasvatustiede)
- Policies in higher education in the 80's (kasvatustiede)
- Long-term economic growth theories (taloustiede)
- New woes for old (taloustiede)
- Sociology and planning (Kasvatuksen hallinnon ja suunnittelun linjalle)

UUTTA ENGLANNIN OPPIMATERIAALIA

Korkeakoulujen kielikeskuksen oppimateriaalisarjassa on ilmestynyt FM Matti Palomäen laatima

ENGLISH READING COMPREHENSION: Compendium
(Kielikeskusmateriaalia n:o 38)

Compendium on tarkoitettu apuneuvoksi englannin tekstin ymmärtämisen kursseille ja siihen on koottu sanasto-, sanamuodostus- ja kielioppiasioita, joiden hallitsemisesta on hyötyä tieteellisen tekstin ymmärtämisessä. Kielioppiosaan ja sanasto-osaan liittyy myös harjoitustehtäviä.

Compendiumia voi tilata osoitteella: Korkeakoulujen kielikeskus, Jyväskylän yliopisto, Seminaarinkatu 15, 40100 Jyväskylä, tai puhelimitse numerosta 941-292 881. Compendiumin hinta on 20 mk.

AFinLA TIEDOTTAA

Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen AFinLA r.y.:n syyssymposiumi pidetään Jyväskylässä 16.-17.11.1985 aiheesta 'Puhuttu ja kirjoitettu kieli'.
Tarkempia tietoja seminaarista seuraavissa Kielikeskusuutisissa.

ATT FÖRSTÅ VARANDRA I MITTNORDEN

Nordiskt seminarium
10–12 oktober 1985
Höla folkhögskola, Nyland Sverige

- Arrangörer:** Nordiska språk- och informationscentret i Helsingfors samt Nordiska språksekretariatet i Oslo.
- Syfte:** Att enligt Nordiska ministerrådets handlingsprogram bidra till ökad språkförståelse i Norden.
- Innehåll:** Språksituationen i Mittnorden med tonvikten lagd på skolväsendet i Finland, Norge och Sverige.
Kommunikation mellan språkgrupper och kulturer.
Internordisk språkförståelse.
Nya idéer och utvecklingstendenser inom grannspråksundervisningen.
Möjligheterna för lärar- och vuxenutbildningen att effektivisera undervisningen i grannlänternas språk.
Ökade kontakter för språkundervisningen i Mittnorden.
- Deltagare:** Lärarutbildare och -fortbildare, representanter för vuxenutbildningen, lärare och andra opinionsbildare.
- Språk:** Norska och svenska. Ingen tolkning.
- Ekonomiska villkor:** Seminariet är kostnadsfritt. Deltagarna bör försöka få sina resekostnader täckta av arbetsgivaren, men vid behov kan resestipendium beviljas av Nordiska språk- och informationscentret, dock högst 600 finska mark. Vikarieutgifter ersätts inte av arrangörerna.
- Ytterligare information:** Birgitta Abrahamsson, Nordiska språksekretariatet i Oslo, tel. 02-50 59 00
Karl-Erik Hannu, Språk- och informationscentret i Helsingfors, tel. (9)0-706 2403
- Anmälan:** Anmälan sänds senast den 1 september till Nordisk språksekretariat, Postboks 8107 Dep., N-0032 Oslo 1, Norge på bifogad blankett. Personlig inbjudan sänds i mitten av september.

VÄND!

ATT FÖRSTÅ VARANDRA I MITTNORDEN

Preliminärt seminarieprogram

Torsdag 10.10
Ankomst
Lätt måltid, bastu

Fredag 11.10
Seminariet öppnas och det nordiska arbetet för grannspråken presenteras
Samarbetet i Mittnorden/Kvarkenområdet och dess språkliga aspekter
Lunch
Kommunikationen mellan språkgrupper och kulturer
Kaffe
Internordisk språkförståelse
Kommunikationsteknik
Finska språket
Middag
Kvällsprogram

Lördag 12.10
Barn i Norden, resultat av utprovningen av en lärobok för grundskolan
Lärarutbildningen, skolorna och grannspråken

Läromedelsutställning
Lunch
Vad kan vuxenundervisningen, organisationer och massmedier göra för att öka den nordiska språkförståelsen?
Diskussion.
Avslutning
Kaffe

Ståle Løland m.fl..
Representanter för
samarbetsorganisationerna

Jaakko Lehtonen

Claes-Christian Elert
Pirkko Ruotsalainen
Bo Pensar

Ove Langlo
Representanter för Finland, Norge
och Sverige
Sirku Seppänen

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ
 GREEK APPLIED LINGUISTICS ASSOCIATION
 ASSOCIATION GRECQUE DE LINGUISTIQUE APPLIQUEE

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο (Θεσσαλονίκη 52), Θεσσαλονίκη / Aristotle University (Box 52), Thessaloniki-Greece / Université Aristote de Thessaloniki (B.P. 52), Grèce

14 May 1985

ANNOUNCEMENT

Fourth GALA (Greek Applied Linguistics Association)
 International Conference on

F.L.L. AND INTER-PERSONAL TOLERANCE AND UNDERSTANDING

in Thessaloniki, from Sunday 15 through Sunday 22 Dec. 1985.

Information from:

The Greek Applied Linguistics Association
 Aristotle University of Thessaloniki
 P.O. Box 52
 Thessaloniki 540 06

GREECE

Jyväskylän yliopiston filosofian laitos järjestää yhteistyössä Korkeakoulujen kielikeskuksen kanssa 25. - 27.4. 1986 kansainvälisen kongressin aiheesta

"TEXT - INTERPRETATION - ARGUMENTATION"

Tekstilinguistiikalla ja filosofialla on lukuisia yhtymäkohtia, joihin tähän mennessä on kiinnitetty vain vähän huomiota kummallakaan alalla. Esim. hermeneutiikka ja poststrukturalismi käsittelevät usein tekstin ymmärtämiseen liittyviä ongelmia tasolla, jonka analyyttisen filosofian mukaan orientoiva tekstilingvistiikka lienee jo ohittanut. Toisaalta voidaan todeta, että jotkut tekstilingvistit eivät tunne esim. hermeneutikkojen tutkimuksia. Toinen mielenkiintoinen kosketuskohta on tekstilingvistiikan nykyisiin pääteemoihin kuuluvassa tieteellisen asiaproosan tutkimuksessa. Tekstilinguistiikka voisi paremmin selvittää, mikä tekee tekstistä tieteellistä asiaproosaa, jos se ottaisi huomioon tieteenteoreettisen keskustelun näkökohtia. Kolmas yhtymäkohta voidaan nähdä siinä, että huomattava osa filosofiasta on tekstitulkitta. Kannattaisi siis tutkia, voivatko tekstilingvistiikan tulokset olla relevantteja tällä alueella. Neljäntenä kosketuskohtana voisi mainita tekstilingvistiikan ja formaalisen semantiikan yhteiset ongelmanasettelut. Mainittujen ongelmakenttien käsittelemiseksi olemme suunnitelleet seuraavat sektiot:

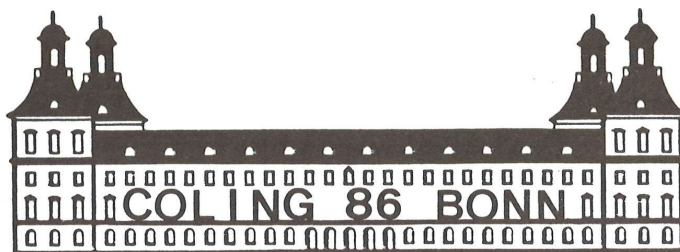
- scientific texts
- Plato's dialogues from a philosophical and textlinguistical standpoint
- hermeneutics
- structuralism and poststructuralism
- argumentation from a logical perspective
- science and argumentation - how do linguists and philosophers argue?
- textlinguistics and semantics
- varia

Plenaariesitelmän pitäjäksi on jo lupautunut prof. Petöfi (Bielefeld). Muiden kutsuttujen joukossa ovat prof. Gadamer (Heidelberg), prof. Kristeva (Pariisi) sekä muita tekstilingvistejä ja filosofeja Suomesta ja DDR:stä.

Sektioissa kaikki aiheesta kiinnostuneet voivat pitää esitelmää, joiden pituus ei saa ylittää kahtakymmentä minuuttia. Kongressikieliet ovat englanti ja saksa. Ilmoittautumisaika päättyy 26.tammikuuta 1986.

Lisätietoja saa järjestäjiltä:

Martin Kusch	Hartmut Schröder
Jyväskylän yliopisto	Jyväskylän yliopisto
Filosofian laitos	Korkeakoulujen kielikeskus
Seminaarinkatu 15	Seminaarinkatu 15
40100 Jyväskylä 10	40100 Jyväskylä 10
puh.: 941-252211/2837(kotiin)	puh.: 941-292883(työhön)
	742150(kotiin)

CALL FOR PAPERS

XIth INTERNATIONAL CONFERENCE ON COMPUTATIONAL LINGUISTICS

UNIVERSITY OF BONN (West Germany)

August, 25th to 29th, 1986

National Organizing Committee

István S. Bátori, Koblenz
 Peter Hoschka, Bonn
 Jürgen Krause, Regensburg
 Rainer Kuhlen, Konstanz
 Winfried Lenders, Bonn
 Christian Rohrer, Stuttgart
 Helmut Schnelle, Bochum (chairman)
 Wolfgang Wahlster, Saarbrücken

TOPICS

computational linguistics in general, syntax, parsing, language generation, semantics, phonological and morphosyntactical analysis, speech analysis and synthesis, discourse analysis, machine translation, machine aided translation, representation of knowledge, computational models of understanding, linguistic theories and computational models, software tools and programming languages for computational linguistics, hardware for natural language processing, dictionaries, lexical data bases

Authors wishing to present a contribution should submit 5 copies of a draft of their paper (max. 8000 words), double-spaced, by **December 1st, 1985**, to the

CHAIRMAN of the PROGRAM COMMITTEE

Prof. Makoto Nagao (Kyoto).
 Dept. of Electrical Engineering
 Kyoto University
 Sakyo-ku, Kyoto, 606, Japan

The Programme Committee will respond before **March 15th, 1986**

The complete text of the revised papers in camera ready form should be sent before **May 1st 1986** to

Winfried Lenders
 Institut für Kommunikationsforschung und Phonetik
 der Universität Bonn
 Poppelsdorfer Allee 47
 D-5300 Bonn 1

UNIVERSITY OF OULU
 DEPARTMENT OF ENGLISH

OULUN YLIOPISTO
 ENGLANNIN KIELEN LAITOS

PL 191
 SF-90101 Oulu
 FINLAND
 Tel. 981-223 455

CDEF 1986: CONFERENCE OF DEPARTMENTS OF ENGLISH IN FINLAND
 OULU October 23-24, 1986

PRELIMINARY CIRCULAR

Dear Colleague,

The 1986 Conference of Departments of English in Finland will be held in October next year. On this occasion the conference is to be organised by the Department of English, University of Oulu. The theme of the conference will be **RESEARCH AND TEACHING IN ENGLISH STUDIES**.

The range of ways in which presentations could operate will be broad (from plenary sessions to informal talks).

Circular I will contain a call for papers and further details concerning the conference. This will be sent in October 1985.

We look forward to your being able to participate in CDEF 1986.

Yours sincerely,

The Organising Committee

Leena Kuure
 tel office
 981-223455/283
 home 981-338183

James Haines
 tel office
 981-223455/255
 home 981-225751

David Marsh
 tel office
 981-223455/259

1985

HERBST / WINTER

STIPENDIEN FÜR DEUTSCHLEHRER AUS ALLER WELT

INFORMATIONSEMINARE BERLIN

Veranstalter

Goethe-Institut Berlin in Zusammenarbeit mit Institutionen für gesamtdeutsche Bildungsarbeit.

Zielgruppe

- Germanisten und Lehrer für DaF an Schulen, Universitäten und anderen erwachsenenbildenden Institutionen
- Studenten der Germanistik (Berufsziel: Lehrer für DaF)

Thema

- Berlin und die beiden deutschen Staaten - Informationen, Begegnungen, Erlebnisse, Erfahrungen - ein landeskundliches Seminar unter dem Aspekt der Vermittlung der Thematik im Deutschunterricht im Ausland

Arbeitsformen

- Gruppen- und Partnerarbeit
- Erkundungsgänge in verschiedenen Stadtteilen Berlins
- Gespräche, Interviews, Recherchen vor Ort
- Gespräche mit Experten für gesamtdeutsche Fragen, u.a.

Stipendienleistung

- Seminarprogramm und Rahmenveranstaltungen
- Unterkunft (Doppelzimmer, bescheidener Komfort) in Tagungsstätten am Stadtrand von Berlin (Nikolassee, Grunewald) und in Berlin-Kreuzberg
- Volle Verpflegung (Frühstück, 2 Mahlzeiten)

Teilnehmerzahl: 30

Seminarleitung: Dozenten des Goethe-Instituts

Keine Wiederbewerbungsfrist!

Sie können sich bewerben:

- wenn Sie **sehr** gute Deutschkenntnisse haben, d.h. Sie sollten mühelos Gesprächen folgen und sich an Diskussionen in deutscher Sprache beteiligen können (im Seminar keine gezielte sprachliche Fortbildung!)
- wenn Sie Interesse an neuerer deutscher Geschichte (Bundesrepublik Deutschland, Berlin und DDR) haben
- wenn Sie bereit sind, **aktiv** an ausgedehnten Erkundungsgängen (zu Fuß!) und Recherchen teilzunehmen
- wenn Sie die Reisekosten selbst tragen und eine einmalige Anmeldegebühr von DM 45,- zahlen

GOETHE-INSTITUT BERLIN

Bitte bewerben Sie sich bei dem für Sie zuständigen Goethe-Institut (Adressenliste siehe Seite 36) oder bei der Botschaft der Bundesrepublik Deutschland, wenn es in Ihrem Land kein Goethe-Institut gibt.

○ Bitte nehmen Sie für Ihre Bewerbung das Formular II „Informationsseminare Berlin“, das diesem Prospekt beiliegt

○ Bitte geben Sie neben dem gewünschten Seminartermin zwei Ersatztermine an.

Bitte zahlen Sie die Anmeldegebühr erst, wenn Sie ein Stipendium erhalten haben per **Postüberweisung** auf das Postgirokonto der Berliner Bank, Postgiroamt Berlin-West (BLZ 100 100 10) Konto 220 00-102 für Goethe-Institut, Konto 7 862 122 400.

Seminardauer

1 Woche, von Sonntag (Anreise) bis Samstag (Abreise)

Termine 1985 (Herbst/Winter)

Seminar	Termin
I-26	15.09.-21.09.1985
I-22	13.10.-19.10.1985
I-27	20.10.-26.10.1985
I-23	01.12.-07.12.1985

Bewerbungsschluß: 30. August 1985

aus: Seminare und andere
Veranstaltungen des
Goethe-Instituts 1985

Internationale Hochschulferienkurse 1986

Kurse für Hochschulgermanisten, Deutschlehrer, Methodiker und Übersetzer

Berlin 3.7. - 23.7.1986
Humboldt-Universität in Berlin
DDR-1000 Berlin, Reinhardtstr. 7

Weimar I 4.7. - 24.7.1986
Weimar II 26.7. - 15.8.1986
Friedrich-Schiller-Universität
Jena
DDR-6900 Jena, Universitätshochhaus 4

Dresden 29.6. - 19.7.1986
Technische Universität Dresden
DDR-8027 Dresden, Mommsenstr. 13

Halle 6.7. - 26.7.1986
Martin-Luther-Universität Halle
DDR-4020 Halle/Saale
Universitätsring 4

Karl-Marx-Stadt 13.7. - 2.8.1986
TH Karl-Marx-Stadt
DDR-9010 Karl-Marx-Stadt, PSF 964

Leipzig I 10.7. - 30.7.1986
Leipzig II 10.7. - 30.7.1986
Karl-Marx-Universität Leipzig
DDR-7022 Leipzig, Lumumbastr. 4

Kurse für Studenten der Germanistik

Berlin 3.7. - 23.7.1986
Humboldt-Universität zu Berlin
DDR-1086 Berlin, Clara-Zetkin-Str. 1

Weimar III 10.8. - 30.8.1986
Hochschule für Architektur und
Bauwesen Weimar
DDR-5300 Weimar, Coudraystr. 13

Leipzig III 1.8. - 21.8.1986
Technische Hochschule Leipzig
DDR-7030 Leipzig, Karl-Liebknecht-
Str. 132

Ilmenau 6.7. - 26.7.1986
Technische Hochschule Ilmenau
DDR-6300 Ilmenau, PSF 327

Rostock 12.7. - 1.8.1986
Wilhelm-Pieck-Universität Rostock
DDR-2500 Rostock
Kröpeliner Str. 26

Greifswald 10.7. - 30.7.1986
 Ernst-Moritz-Arndt-Universität
 Greifswald
 DDR-2200 Greifswald
 Bahnhofstraße 46/47

Magdeburg 7.7. - 27.7.1986
 Technische Hochschule "Otto von
 Guericke" Magdeburg
 DDR-3010 Magdeburg, PSF 124

Sprachintensivkurse Deutsch 1986
für ausländische Wissenschaftler, Spezialisten mit abgeschlossener
Hochschulausbildung und Studenten

1. Hochschule für Ökonomie "Bruno Leuschner" 29.6. - 28.7.86
 Kennwort: Sprachintensivkurs Deutsch
 DDR-1157 Berlin, Hermann-Duncker-Str. 8
 Auf besonderen Wunsch der Teilnehmer kann auch Fachsprache aus den Bereichen
 Wirtschaft und Handel angeboten werden.
2. Hochschule für Verkehrswesen "Friedrich List" 1.7. - 30.7.86
 Kennwort: Sprachintensivkurs Deutsch
 DDR-8010 Dresden, Friedrich-List-Platz 1
 Den Wünschen der Teilnehmer entsprechend kann der Kurs auf Deutsch aus Technik
 und Verkehr erweitert werden.
3. Herder-Institut der 29.7. - 27.8.86
 Karl-Marx-Universität Leipzig
 Filiale Dresden-Radebeul
 Kennwort: Sprachintensivkurs Deutsch
 DDR-7022 Leipzig, Lumumbastr. 4
 Wenn gewünscht, kann Fachsprache aus den Gebieten Rechts- und
 Erziehungswissenschaften zusätzlich vermittelt werden.
4. Bergakademie Freiberg 28.7. - 26.8.86
 Kennwort: Sprachintensivkurs Deutsch
 DDR-9200 Freiberg, Akademiestr. 6
 Es besteht die Möglichkeit, auf Wunsch der Teilnehmer auch Deutsch aus Technik
 und Geologie anzubieten.
5. Handelshochschule Leipzig 7.7. - 5.8.86
 Kennwort: Sprachintensivkurs Deutsch
 DDR-7010 Leipzig
 Markgrafenstr. 2
 Auf Wunsch der Teilnehmer kann der Sprachunterricht auf das Gebiet
 Handelsdeutsch ausgeweitet werden.
6. Ingenieurhochschule Wismar 21.7. - 19.8.86
 Kennwort: Sprachintensivkurs Deutsch
 DDR-2400 Wismar
 Phillip-Müller-Str.
 Deutsch aus Gebieten der Naturwissenschaft kann bei Bedarf ebenfalls
 unterrichtet werden.

ENGLISH SUMMARY

REPORTS

Helena Valtanen from the Language Centre for Finnish Universities reports on the Reading Comprehension Workshop held in Jyväskylä 15.-16.5.1985. The workshop was organized by the Language Centre for Finnish Universities and was attended by teachers from the local language centres. Talks were given by experienced language centre teachers and each talk was followed by a discussion on the theme. The themes ranged from organizing a reading comprehension class to teaching techniques of reading, vocabulary, grammar and checking previously learned material as well as utilizing tables, figures etc.

Sabine Ylönen from the Language Centre for Finnish Universities reports on the Workshop on Language Teaching for International Understanding, Cooperation and Peace that was held in Tampere in May 18. The workshop was the third in a series of workshops on the same topic. As a result of the workshop an "idea-book" is being compiled. All teachers wishing to contribute please contact the Language Centre for Finnish Universities or send material to be published in the "idea-book". Further information on the next phase of this series of workshops will be given in future issues of the Language Centre News.

Christoph Parry reports on the Peter Handke-Symposium held in Bergen, Norway on May 14.-15. The symposium was organized by the Austrian embassies in Helsinki and Oslo. The participants from Austria, Finland and Norway discussed the central aspects in Peter Handkes books and were treated to interesting lectures by Austrian experts.

Heikki Häivälä from the Language Centre for Finnish Universities reports on the Terminology Course held in Kouvola 20.-22.5.1985. The lecturers on this course were Heribert Picht and Jennifer Draskau from the Copenhagen School on Economics, both leading researchers in the field of terminology in Scandinavia. They lectured on central "problematic" terms in terminology research; the concept, the definition, the term etc. Finally practical applications of terminology were discussed.

Riitta Korhonen and Martin Kusch from the University of Jyväskylä report on the Nordische Tagung - Deutsch als Fremdsprache in Nordeuropa, a conference that was held at the University of Jyväskylä on June 2.-5. The conference, organized by the Language Centre for Finnish Universities, the Department for further education at the University of Uppsala, Sweden and the Goethe-Institut in Helsinki, was attended by 260 teachers of German from all Scandinavian countries.

Tuija Nikko and Helena Valtanen from the Language Centre for Finnish Universities report on the Foreign Language Textbook Writers' Course organized by the British Council and the Summer University of Helsinki at Kirkkonummi on June 10.-14. Some of the interesting exercises presented at the course are described in the article.

Martin Kusch from the University of Jyväskylä discusses the relationship between philosophy and linguistics. According to Kusch textlinguistics is an important and necessary tool for the philosopher and vice versa; a linguist should have a basic knowledge of philosophy of logic in particular.

SVENSK RESUME

RAPPORTER

Helena Valtanen från Högskolornas språkcentral rapporterar om en läsförståelse- 'workshop' organiserad av Högskolornas språkcentral för språkcenterlärare, som hölls i Jyväskylä den 15.-16.5. Gruppdiskussioner fördes kring olika undervisnings- aspekter som först introducerades av lärare med speciellt intresse för eller erfarenheter av ämnet i fråga. Man diskuterade bl a hur man bygger upp en lektion i läsförståelse, olika sätt att lära ut vokabulär, grammatik och lästeknik samt repetitionsstrategier och sätt att utnyttja tabeller, figurer etc.

Sabine Ylönen från Högskolornas språkcentral rapporterar om en workshop i ämnet språkundervisning som befrämjar internationellt samförstånd, samarbete och fred, som hölls i Tammerfors den 18.5. Denna workshop var den tredje i en serie möten kring detta ämne. Mötet kommer att resultera i utgivningen av en idébok. Lärare som önskar bidra bedes kontakta Högskolornas språkcentral eller skicka in material de vill ha publicerat i boken. Vidare information om nästa fas i denna serie av workshops kommer att ingå i framtida nummer av Kielikeskusuutiset.

Christoph Parry rapporterar om Peter Handke-symposiet som hölls i Bergen den 14.-15.5. Symposiet hade organiserats av Österrikes ambassader i Helsingfors och Oslo. Deltagarna, som kom från Österrike, Finland och Norge, diskuterade centrala aspekter i Peter Handkes böcker och fick höra intressanta föredrag, som hölls av österrikiska experter.

Heikki Häivälä från Högskolornas språkcentral rapporterar om en terminologi- kurs som hölls i Kouvola den 20.-22.5. Föreläsare vid denna kurs var Heribert Picht och Jennifer Draskau från handelshögskolan i Köpenhamn. Båda är ledande experter i ämnet i Skandinavien. Föreläsarna behandlade centrala 'problematiska' termer inom terminologiundersökning; begrepp, definition, och term etc. Praktiska tillämpningar av terminologiteori diskuterades också.

Riitta Korhonen och Martin Kusch från Jyväskylä universitet rapporterar om en konferens - Nordische Tagung - Deutsch als Fremdsprache in Nordeuropa - som hölls vid Jyväskylä universitet den 2.-5.6. I konferensen som organiserats av Högskolornas språkcentral, Fortbildningsavdelning vid Uppsala universitet och Goethe-institutet i Helsingfors deltog 260 tysklärare från de skandinaviska länderna.

Tuija Nikko och Helena Valtanen från Högskolornas språkcentral rapporterar om en kurs för författare av läroböcker i främmande språk som organiserats av British Council och Helsingforsnejdens sommaruniversitet och som hölls i Kyrkslätt den 10.-14.6. En del av de intressanta övningsformer som presenterades beskrivs i artikeln.

Martin Kusch från Jyväskylä universitet diskuterar sambandet mellan filosofi och lingvistik. Enligt Kusch är textlingvistik ett viktigt och nödvändigt verktyg för filosofen och vice versa; en lingvist borde ha elementära kunskaper i filosofi, speciellt i logik.

NORDISK SPRÅKSEKRETARIAT
Postboks 3107 Dep, 0032 Oslo 1
Kontor: Drammensveien 138
Telefon: (02) 50 39 00

*Davviskielâid Čielâigoddi
Máistova Nordarlanda
Norræn málstod
Kinnat aváannarlitt oqarsinnut allaffoqarfiat
Pohjoismaiden kielisehteristö*

ANSÖKAN TILL SEMINARIET ATT FÖRSTÅ VARANDRA I MITTNORDEN
Den 10 - 12 oktober 1985

Texta eller skriv på maskin!

Efternamn _____

Förnamn _____

Personnummer _____ Kvinna Man

Medborgarskap och modersmål _____

Adress _____

Telefon _____

Arbetsplats _____

Yrke _____

Adress _____

Telefon _____

A conference fee of 250 Fmk will be collected. The prices of single hotel rooms range between 200 and 500 Fmk.

A second circular containing a more detailed program as well as information about accepted papers and relevant practical matters will be distributed in October 1985. This circular will be sent only to those who have filled in the preliminary registration form below and returned it to the secretary by March 1, 1985.

The organization committee will appreciate your cooperation in bringing this circular to the attention of all potentially interested institutions and persons. Additional copies of the present circular may be obtained from the secretary.

=====
=====
Please detach and fill out the form below and return it to Marika Tandefelt, Nordica, Helsingfors universitet, Regeringsgatan 11, SF-00100 Helsingfors 10, Finland, by March 1, 1985.
=====
=====

NAME:

ADDRESS:

TELEPHONE:

TITLE OF MY SECTION PAPER:

ABSTRACT ENCLOSED: YES NO (please note: deadline for sending abstract is September 1, 1985)

PLEASE ARRANGE ACCOMMODATION

FOR THE NIGHTS STARTING AUGUST ____ INCLUDING AUGUST ____, 1986,

IN SINGLE ROOM (150-200 Fmk)

IN SINGLE ROOM (200-300 Fmk)

IN SINGLE ROOM (300-400 Fmk)

IN DOUBLE ROOM (100-200 Fmk PER PERSON)

IN DOUBLE ROOM (200-300 Fmk PER PERSON)

PROPOSAL FOR WORKSHOP:

OTHER COMMENTS:

Einzureichen über

Zur Weiterreichung an

GOETHE-INSTITUT
 Mannerheimintie 14 A, 00100 Helsinki 10
 Telefon 641 614

Goethe-Institut Berlin
 Knesebeckstraße 38-48
 1000 Berlin 15
 Telefon (030) 8 81 30 51

2 Paßfotos

Stempel der Auslandsvertretung oder der Zweigstelle
 des Goethe-Instituts (vgl. Adressverzeichnis)

Informationsseminare Berlin 1985

Familienname (wie im Paß) _____ Vorname _____

Straße/Hausnummer _____

Postleitzahl/Wohnort _____

Provinz/Land _____ Telefon Privat _____ Telefon Büro _____

Geburtsdatum/Ort _____ Staatsangehörigkeit _____

Stipendien-Bewerbung

Hiermit bewerbe ich mich um ein Stipendium zur Teilnahme an einem Informationsseminar in Berlin
 Ich kann terminlich an folgenden Seminaren teilnehmen:

(Bitte in die Kästchen die Termine Ihrer 1., 2. und 3. Wahl eintragen 1 = 1. Wahl 2 = 2. Wahl 3 = 3. Wahl)

Termine 1985 (Herbst/Winter)

<u>Seminar</u>	<u>Termin</u>	
I-26	15.09.-21.09.1985	☐
I-22	13.10.-19.10.1985	☐
I-27	20.10.-26.10.1985	☐
I-23	01.12.-07.12.1985	☐

Bewerbungsschluß: 30. August 1985

Ich weiß, daß ich die Reisekosten selbst tragen und nach Erhalt des Stipendiums eine einmalige Anmeldegebühr von DM 45,- zahlen muß.

 Datum

 Unterschrift

Meine Muttersprache ist _____ 1. Fremdsprache _____ 2. Fremdsprache _____

Meine Deutschkenntnisse (Selbsteinschätzung) Verstehen Sprechen Lesen Schreiben

Sehr gut

gut

ausreichend

Ich war bereits in der Bundesrepublik Deutschland

und besuchte (einen) Sprachkurs(e) _____
wann/wo _____ Institution _____

zum Studium _____
Fach _____ Universität, Hochschule _____

als Tourist

Sonstiges _____

Mein letzter Aufenthalt in der Bundesrepublik Deutschland war 19 _____

Zu meiner Tätigkeit kann ich folgende Angaben machen:

Ich bin Student und studiere Deutsch seit _____

Ich bin Lehrer, unterrichte Deutsch seit _____ und gebe z. Zt. _____ Deutschstunden pro Woche an

einer Schule einer Universität einer Pädagogischen Hochschule einem Goethe-Institut

einer anderen Institution _____

Ich unterrichte vorwiegend Anfänger Fortgeschrittene

Ich arbeite vorwiegend mit dem (den) Lehrwerk(en) _____

Sonstiges Ich bin _____
Beruf _____

Name und Adresse der Institution(en), an der (denen) ich tätig bin: _____

Meine Dienstbezeichnung/Titel etc.: _____

Ich habe folgende Erwartungen an das Seminar: _____

Anlage 2 Paßfotos

KORKEAKOULUJEN KIELIKESKUKSEN JOHTOKUNTA 1.1.1984-31.12.1985

Varsinaiset jäsenet

Prof. Kari Sajavaara, pj
Jyväskylän yliopisto
Englannin kielen laitos

Johtaja Maija Metsämäki, varapj.
Kuopion yliopiston kielikeskus

Prof. Ossi Ihalainen
Helsingin yliopisto
Englantilaisen filol. laitos

Prof. Christer Laurén
Vaasan korkeakoulu
Ruotsin kielen laitos

Prof. Jaakko Lehtonen
Jyväskylän yliopisto
Viestintätieteiden laitos

Johtaja Silja Pellinen
Tampereen yliopiston kielikeskus

Ylitarkastaja Leena Pirilä
Opetusministeriö
Korkeakoulu- ja tiedeosasto

Tutkija Eva May
Korkeakoulujen kielikeskus

Johtaja Liisa Korpimies
Korkeakoulujen kielikeskus

Varajäsenet

Apul.prof. Eero Laine
Jyväskylän yliopisto
OKL

Johtaja Pirkko Lehtinen
Oulun yliopiston kielikeskus

Leht. Mirja Attila
Helsingin yliopiston kielikeskus

Johtaja Hans Nordström
Abo Akademis Språktjänst

Dosentti Matti Leiwo
Jyväskylän yliopisto
Viestintätieteiden laitos

Assistentti Liisa Aaltonen
Turun yliopiston kielikeskus

Suunnittelija Leena Luhtanen
Opetusministeriö
Korkeakoulu- ja tiedeosasto

Tutkija Sirkka Laihiala-Kankainen
Korkeakoulujen kielikeskus

Sihteeri: Eila Pakkanen